

Saimaan ammattikorkeakoulu
Sosiaali- ja terveysala Lappeenranta
Sosionomi (AMK)

Marja-Leena Helkilinna ja Leena Meuronen

Lapsille lisää kiinnostusta kirjoihin – lukuinnon herättäminen toiminnallisten tehtävien avulla

Tiivistelmä

Marja-Leena Helkilinna ja Leena Meuronen

Lapsille lisää kiinnostusta kirjoihin – lukuinnon herättäminen toiminnallisten tehtävien avulla, 41 sivua, 2 liitettä

Saimaan ammattikorkeakoulu

Sosiaali- ja terveysala Lappeenranta

Sosionomi (AMK)

Opinnäytetyö 2019

Ohjaajat: lehtori Outi Kokko-Muhonen, Saimaan ammattikorkeakoulu, varhaiskasvatuksen opettaja Kirsi Rehunen, päiväkotia Satulaiva

Opinnäytetyössä tarkasteltiin, voiko lapsille suunnattujen kirjojen elävöittämisellä lisätä esiopetusikäisten kiinnostusta lukemista kohtaan. Aihetta tutkittiin haastatteleamalla lapsia sekä suunnittelemalla ja toteuttamalla kirjoja elävöittävää toimintaa. Työn tavoitteena oli lisätä esiopetusikäisten lasten kiinnostusta kirjoihin sekä tarkastella lukemisen tämän hetkistä tilannetta siinä esiopetusryhmässä. Lisäksi tavoitteena oli kerätä päiväkodin sekä lasten vanhempien käyttöön lukemista tukevista toiminnallisista menetelmistä vihkonen.

Opinnäytetyö voidaan luokitella kehittämistutkimukseksi. Kehittämistutkimus tehtiin yhdessä päiväkotia Satulaivan esiopetusryhmässä työskentelevän varhaiskasvatuksen opettajan Kirsi Rehunen kanssa. Opinnäytetyö koostuu lasten haastatteluiden analysoinnista sekä toiminnallisesta osuudesta. Opinnäytetyön kirjallisessa osuudessa kerrotaan lasten haastatteluvastauksista sekä kuvataan toiminnallinen osuus.

Haastatteluiden kautta saatiin tietoa lasten suhtautumisesta lastenkirjoihin. Vastauksien perusteella lukemisen tila tässä esiopetusryhmässä on hyvä. Lapset ovat kiinnostuneita kirjoista, lapsille luetaan myös kotona. Kirjoja elävöittävästä tehtävistä koottiin Kirjakivaa ja lukulystiä -vihkonen päiväkodin henkilökunnan sekä lasten vanhempien käyttöön.

Asiasanat: toiminnalliset tehtävät, lukuinto, esiopetus

Abstract

Marja-Leena Helkilinna, Leena Meuronen

How to increase children's enthusiasm for books – inspiring children to read by using functional tasks, 40 pages, 2 appendices

Saimaa University of Applied Sciences

Health Care and Social Services, Lappeenranta

Degree Programme in Social Services

Bachelor's Thesis 2019

Instructors: Ms Outi Kokko-Muhonen, Senior Lecturer, Saimaa University of Applied Sciences, Ms Kirsi Rehunen, Preschool teacher, Satulaiva Kindergarten

The purpose of the research was to examine whether enlivening children's books could increase preschoolers' interest in reading. The topic was explored by interviewing children about their experiences with reading and books, as well as designing different kinds of activities surrounding books. The goal of the thesis was to increase the preschool children's interest in books and to study the current situation of reading in this studied preschool group. In addition, the aim was to create a booklet on functional methods to support daycare, preschool, and children's parents reading with children.

The thesis can be classified as a development research. The development study was made in cooperation with Kirsi Rehunen, a kindergarten teacher at the Satulaiva preschool. The study consists of the analysis of children's interviews and a functional part. The written part of the research describes children's answers and describes the functional part.

With the help of the interviews information was received about children's attitudes towards children's book. Based on the answers, the reading status in this preschool group is good. Children are interested in books and their parents also read with them at home. Functional methods were collected in the booklet called Kirjakivaa ja Lu-kulystiä for use by the nursery staff, teachers, and children's parents.

Keywords: preschool, functional activities, reading enthusiasm

Sisällys

1	Johdanto.....	5
2	Esiopetus.....	7
2.1	Varhaiskasvatus	7
2.2	Laaja-alainen osaaminen esiopetussuunnitelman perusteissa	8
3	Lukeminen osana elämää.....	11
3.1	Lukutaito ja lukuinto	12
3.2	Varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen tuki kielen kehityksessä.....	14
3.3	Kirjallisuuskasvatus	16
3.4	Kirjallisuuskasvatusta tukevia menetelmiä.....	17
4	Opinnäytetyö kehittämistutkimuksena	18
4.1	Opinnäytetyön tavoite ja kehittämistehtävät.....	19
4.2	Kehittämistutkimus menetelmänä	20
4.3	Luotettavuuden arviointi.....	21
5	Opinnäytetyön toteutus.....	22
5.1	Haastattelu.....	23
5.2	Toiminnallisten tehtävien kuvaus	25
5.3	Toimintavihkosen esittely.....	26
6	Haastatteluvastauksien esittely ja arviointi.....	27
6.1	Lasten vapaa-ajan mielipuuhat	27
6.2	Lukuinnon tilanne tässä esiopetusryhmässä	29
6.3	Perheen rooli lastenkirjojen lukijana	31
6.4	Lasten kokemuksia toiminnasta	32
7	Pohdinta.....	33
7.1	Työn eettisyys ja riskit.....	34
7.2	Kokemuksia opinnäytetyön työstämisestä	35
7.3	Luotettavuuden pohdinta	37
	Lähteet.....	38

Liitteet

Liite 1. Lasten haastattelun kysymykset

Liite 2. Kirjoja ja lukemista toiminnallistava vihkonen

1 Johdanto

Kaikki lapset eivät enää tiedä, miten kirjaa käytetään, toteaa lastenkirjallisuuden asiantuntija ja tietokirjailija Päivi Heikkilä-Halttunen Helsingin Sanomien verkkolehdessä 3.12.2018. Lisäksi hän jatkaa, että *vanhemmat ovat unohtaneet lapselle lukemisen merkityksen*. (Viljanen 2018.)

Heikkilä-Halttusen dramaattisista sanoista huolimatta suomalaislasten lukutaito on edelleen yleisesti ottaen hyvä. Neljäsluokkalaisten lukutaitoa mittaavassa PIRLS 2016 -tutkimuksessa suomalaislapset sijoittuivat sijalle viisi (Leino ym. 2017, 14). Vanhempina ja tulevina varhaiskasvattajina olemme kuunnelleet huolestuneina mediasta tulevia viestejä siitä, että lapsille ei enää lueta eivätkä lukeminen ja kirjat enää kiinnosta lapsia.

Lapsia, erityisesti kouluikäisiä, on yritetty viime vuosina innostaa lukemaan monenlaisten valtakunnallisten kampanjoiden avulla. Lukuinto-ohjelma oli opetus- ja kulttuuriministeriön, Oulun yliopiston humanistisen tiedekunnan ja kasvatus-tieteiden tiedekunnan toteuttama valtakunnallinen kolmivuotinen (2012 – 2015) ohjelma, jossa oli mukana noin 15 000 iältään 6–16-vuotiasta oppilasta (Lukuinto 2019). Lukuliike-hanke sai puolestaan alkunsa, kun opetus- ja kulttuuriministeriön asettama, asiantuntijoista koostuva Lukutaitofoorumi julkaisi vuoden 2018 syksyllä ehdotuksensa lukutaidon ja lukemisharrastuksen kehittämiseksi. Lukuliikkeen toimintaan kuuluvat muun muassa nuorille suunnatut kampanjat sekä kampanjoiden tukena oleva verkkosivusto. (Lukuliike 2019.)

Edellä mainittujen lisäksi kirjastot ovat tehneet paljon työtä lukuinnon lisäämiseksi. Muun muassa lukudiplomien, kirjavinkkauksen ja kirjailijavierailujen kautta lapsia ja nuoria on yritetty houkutella kirjojen pariin. (Hämäläinen 2019; Revello 2019.) Tulevina varhaiskasvattajina koemme, että meidän on tärkeä tehdä oma osamme lasten lukuinnon eteen. Lukukampanjat ovat koskeneet lähinnä kouluikäisiä, joten haluamme miettiä keinoja, joilla myös nuorempia lapsia voisi innostaa kirjojen pariin.

Opinnäytetyössä kartoitetaan lasten kiinnostusta kirjoihin ja lukemiseen. Opinnäytetyö antaa tietoa tämänhetkisten esiopetusikäisten lasten lukukokemuksista ja lukemisen roolista heidän elämässään. Samalla kun tarkastellaan lukuintoa,

voidaan miettiä myös keinoja parantaa lasten kiinnostusta kirjoihin sekä yrittää löytää uusia tapoja lisätä lasten lukuintoa elävöittämällä lapsille suunnattua kirjallisuutta. Lukuinnolla tarkoitetaan tässä opinnäytetyössä varsinaisen lukemisen lisäksi kiinnostusta kirjoihin ylipäänsä: kirjojen selailua, tutkimista sekä mielenkiintoa kirjoja kohtaan.

Aihetta ehdotti Taipalsaarella toimivassa päiväkodissa esiopetusryhmän opettajana työskentelevä varhaiskasvatuksen opettaja Kirsi Rehunen. Rehunen oli erityisesti huolissaan lukemisen nykytilasta. Hänen mielestään lasten kiinnostus kirjoihin ja lukemiseen on vähentynyt, eikä osalle lapsista ehkä kotona lueta kirjoja ollenkaan. Tavoitteena on lisätä lasten ja heidän perheidensä mielenkiintoa sekä myönteistä suhtautumista lukemista kohtaan. Opinnäytetyössä liitteenä oleva vihkonen tulee päiväkodin sekä lasten perheiden käyttöön Taipalsaaressa antamaan kasvattajille lisää toiminnallisia ideoita satujen elävöittämiseen.

Opinnäytetyön toteutus antaa itsellemme kokemusta toiminnallisten menetelmien suunnittelusta ja ohjaamisesta. Samalla opimme soveltavia lähestymistapoja päiväkodissa tehtävään kasvatustyöhön. Voimme harjoitella omaa osaamistamme tulevassa työelämässä lasten kielen ja ilmaisan rikastuttajina antamalla lapsille myönteisiä kokemuksia lastenkirjallisuuden moninaisesta käytöstä.

Etenkään jos lapsille ei lueta kotona, voidaan varhaiskasvatuksessa panostaa lukuinnon kehittymiseen erilaisin elävöittävin keinoin. Kirjojen maailma on hyvin rikas. Kirjoista voidaan keskustella, mikä vahvistaa esimerkiksi lasten emotionaalisia taitoja. Kirjoista voidaan tehdä näytelmiä, kirjoja voidaan kuvittaa tai keksiä niihin äänimaailma, ja näin innostaa lasta itse lukemisen tai kirjojen katselun lisäksi luovaan toimintaan eri tavoin. Kirjojen avulla esimerkiksi päiväkohteissa voidaan luoda erilaisia projekteja ja osallistaa lapsia toimimaan ryhmässä.

2 Esiopetus

Esiopetus on varhaiskasvatukseen sekä alkuopetukseen kiinteästi linkittyvää suunnitelmallista opetusta ja kasvatusta. Kunnan täytyy järjestää perusopetuslain velvoittamana alueellaan asuville lapsille esiopetusta oppivelvollisuutta edeltävänä vuonna. Lapsi menee pääsääntöisesti esiopetukseen sinä vuonna, kun hän täyttää kuusi vuotta. Esiopetus kestää yleensä vuoden. Jos lapsi kuuluu pidennetyyn oppivelvollisuuden piiriin, hänelle voidaan mahdollistaa esiopetuksen aloitus sinä vuonna, jona hän täyttää viisi. Lapsi osallistuu esiopetukseen tai muuhun toimintaan, jolla esiopetuksen tavoitteet voidaan saavuttaa. Esiopetus on maksutonta ja sitä voidaan järjestää päiväkodeissa, kouluissa tai muissa toimintaan soveltuvassa paikassa kunnan päätöksen mukaisesti. Esiopetusta voivat antaa luokanopettajat ja lastentarhanopettajan tutkinnon suorittaneet. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2019a.) Lainsäädännöllisesti esiopetuksessa toteutetaan perusopetuslain alaista esiopetussuunnitelmaa, mutta toiminnallisesti se kuuluu osaksi varhaiskasvatusta (Opetushallitus 2018). Esiopetuksessa leikki ja lasten mielenkiinnon kohteet otetaan huomioon opetuksen järjestämisessä. Opetuksessa käytetään varhaiskasvatukseen soveltuvaa pedagogiikkaa. (Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014, 14.)

2.1 Varhaiskasvatus

Varsinaista esiopetusikää ennen moni lapsi on ollut varhaiskasvatuksessa. Varhaiskasvatuksessa ja peruskoulussa lapsi viettää useita vuosia, kun taas esiopetuksessa ollaan useimmiten vain vuoden ajan. Esiopetuksen tavoitteet jatkavat luontevasti varhaiskasvatuksessa esillä olevia oppimisen sisältöjä, ja kun lapsi siirtyy kouluun, koulussa oleva opetussuunnitelma puolestaan jatkaa omalta osaltaan lapsen kasvatusta ja kehityksen tukemista kohti täysivaltaista yhteiskunnan jäsenyyttä.

Varhaiskasvatus on pedagogiikkaa korostava kasvatuksen, opetuksen ja hoidon muodostama kokonaisuus. Se on suunnitelmallista ja tavoitteellista toimintaa, jonka toimintamuotoja ovat päiväkotitoiminta, perhepäivähoito ja avoin varhaiskasvatustoiminta. Varhaiskasvatuksen yleisestä suunnittelusta, ohjauksesta ja

seurannasta vastaa opetus- ja kulttuuriministeriö ja palvelujen saatavuudesta kunta. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2019b.)

Varhaiskasvatusta säädellään varhaiskasvatustalalla 540/2018. Varhaiskasvatustalain 3§ tavoitteena on tukea lapsen oppimisen edellytyksiä ja edistää elinikäistä oppimista ja koulutuksellisen tasa-arvon toteutumista (Varhaiskasvatustalaki 540/2018). Päiväkodeissa on käytössä lakiin perustuva ja velvoittava varhaiskasvatustalussuunnitelma (vasu), jonka mukaan toimintaa suunnitellaan sekä koko ryhmän että yksittäisien lasten osalta. Kullakin lapsella on oma henkilökohtainen varhaiskasvatustalussuunnitelmansa. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2019b.)

Varhaiskasvatustalussuunnitelman perusteet 2018 määrittelee yhdeksi laaja-alaisen oppimisen alueeksi kielten rikkaan maailman. Näin ollen lasta tuetaan varhaiskasvatustaluksessa jo heti alusta pitäen kehittämään kielellistä tietoisuuttaan ja ilmaisemaan itseään eri tavoin kielellisesti. Muita laaja-alaisen oppimisen alueita ovat ilmaisun monet muodot, minä ja meidän yhteisömme, tutkin ja toimin ympäristössämme sekä kasvan, liikun ja kehityn. Varhaiskasvatustaluksen pedagoginen toiminta rakentuu näille oppimisalueille. Oppimisen alueiden tarkoituksena on auttaa henkilöstöä suunnittelemaan ja toteuttamaan pedagogista toimintaa monipuolisesti, lasten mielenkiinnon kohteita ja eri aihealueita yhdistellen ja soveltaen. (Varhaiskasvatustalussuunnitelman perusteet 2018, 36–40.)

2.2 Laaja-alainen osaaminen esiopetustalussuunnitelman perusteissa

Esiopetustalun järjestäminen perustuu esiopetustalun opetustalussuunnitelman perusteisiin, joka on Opetustalunhallituksen antama, perusopetustalun mukainen valtakunnallinen määräys. Esiopetustalusta toteutetaan kunnissa esiopetustalun opetustalussuunnitelman perusteiden pohjalta laaditun paikallisen opetustalussuunnitelman mukaisesti. (Esiopetustalun opetustalussuunnitelman perusteet 2014, 8.)

Esiopetustalussa huomio on lapsen laaja-alaisen osaamisen kehittämisessä, joka edistää lapsen kasvua yksilönä ja yhteisönsä jäsenenä. Laaja-alaisen osaamisen osa-alueet tukevat valmiutta elinikäiseen oppimiseen ja kestävän elämäntavan omaksumiseen. Laaja-alaisen osaamisen kehittämiseen vaikuttavat eri-

tyisesti esiopetuksessa käytettävät työskentelytavat, oppimisympäristöt ja lapsen hyvinvoinnin ja oppimisen tukeminen. Laaja-alaiseen osaamiseen kuuluvia osa-alueita ovat ajattelu ja oppiminen, kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu, itsestä huolehtiminen ja arjen taidot, monilukutaito, tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen sekä osallistuminen ja vaikuttaminen. (Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014, 16–18.)

Esiopetus koostuu erilaisista oppimiskokonaisuuksista, jotka toteutetaan lasten kiinnostuksen kohteiden ja opetukselle asetettujen yhteisten tavoitteiden pohjalta. Yhteiset tavoitteet muotoutuvat laaja-alaiselle osaamiselle asetetuista tavoitteista sekä esiopetuksen kannalta oleellisista opetuksen tavoitteista. Yhteiset tavoitteet ohjaavat opettajan työtä. Opetuksen lähtökohtana ovat leikki ja muut lapsille ominaiset tavat oppia ja työskennellä. Opetuksessa otetaan huomioon, että lapsella on mahdollisuus oppia toimimaan vuorovaikutuksessa muiden kanssa sekä tilaisuus työskennellä omaan tahtiinsa itselleen sopivan haasteellisten tehtävien parissa. Opetuksessa huomioidaan lasten erilaiset tuen tarpeet ja tuetaan lasta heti, kun tarvetta siihen ilmenee. (Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014, 30.)

Esiopetuksen oppimiskokonaisuudet on nimetty samoin kuten varhaiskasvatussuunnitelmassa, mutta sisällöltään ne ovat esiopetuksen tavoitteiden mukaiset. Esiopetukselle määritellyt viisi oppimiskokonaisuutta ovat ilmaisun monet muodot, kielten rikas maailma, minä ja meidän yhteisömme, tutkin ja toimin ympäristössäni sekä kasvan ja kehityn. Jokaiseen oppimiskokonaisuuteen on koottu tavoitteita ja sisältöjä, joita yhdistelemällä voidaan luoda tarkoituksenmukaisia oppimiskokonaisuuksia. (Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014, 31–38.)

Ilmaisun monet muodot

Lasten sosiaaliset taidot, minäkuva ja oppimisen edellytykset kehittyvät, kun lapset harjoittelevat erilaisia ilmaisun taitoja. Esiopetuksen tavoitteena on kehittää lasten ilmaisua harjoittelemalla musiikin, kuvataiteen, käsitöiden, sekä suullisen ja kehollisen ilmaisun perustaitoja. Kulttuurin ja ilmaisun muotoihin tutustuminen tukee lisäksi lasten monilukutaidon sekä osallistumisen ja vaikuttami-

sen taitojen kehittymistä. Opetuksen tavoitteena on tarjota lapsille elämyksiä taiteesta sekä mahdollisuus saada kokemuksia luovasta prosessista, johon kuuluvat suunnittelu, toteutus ja arviointi. Toiminnassa ovat tärkeitä lasten havainnot, kokemukset ja aistimukset sekä lasten kannustaminen omista ideoista ja työskentelystä kertomiseen. (Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014, 31.)

Kielten rikas maailma

Kielten rikas maailma on lapsen kielellisten taitojen kehittämiseen painottuva oppimiskokonaisuus. Esiopetuksessa pyritään kielellisen mallintamisen ja myönteisen palautteen kautta vahvistamaan lapsen kiinnostusta ja uteliaisuutta puhuttua kieltä, kirjoittamista ja lukemista kohtaan. Kokonaisvaltaisesta kielen hahmottamisesta siirrytään vähitellen kielen rakenteiden ja muotojen yksityiskohtaisempaan havainnointiin. (Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014, 32.)

Minä ja meidän yhteisömme

Esiopetuksen tehtävänä on auttaa lasta ymmärtämään yhteiskunnan monimuotoisuutta ja antaa valmiuksia siinä toimimiseen. Lapsiryhmän kanssa pohditaan ajankohtaisia asioita sekä lähiyhteisön menneisyyttä ja suunnataan lasten kiinnostusta yhteiskunnallisiin asioihin. Tavoitteena on muun muassa tukea lapsen tunnetaitojen kehitystä sekä eettisen ajattelun taitoja. (Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014, 34.)

Tutkin ja toimin ympäristössäni

Erilaiset oppimisympäristöt kuten lähiluonto ja rakennettu ympäristö tarjoavat lapselle paljon oppimismahdollisuuksia. Erityisesti matemaattisten taitojen opettelussa ja teknologia- ja ympäristökasvatuksessa on tärkeää liittää opetus lasten omiin kokemuksiin ja toimintaympäristöihin. Lapsen ajattelu ja oppiminen kehittyy, kun hän jäsentää ja kuvaa toimintaympäristöön liittyviä havaintojaan, kokemuksiaan ja tietojaan. Esiopetuksessa tuetaan lapsen matemaattisen ajattelun kehittymistä ja herätetään kiinnostusta matematiikkaa kohtaan. Tämän oppimiskokonaisuuden tavoitteisiin kuuluu myös lapsen luontosuhteen ja luon-

nontuntemuksen vahvistaminen sekä arjen teknologiaan tutustuminen. (Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014, 35.)

Kasvan ja kehityn

Esiopetuksen yhtenä tavoitteena on antaa lapselle itsestä huolehtimisen taitoja. Aihetta lähestytään ruuan, liikunnan, terveyden, kuluttajuuden sekä turvallisuuden näkökulmista. Tiedon, pohdintojen ja kokemusten kautta pyritään kehittämään lapsen terveysosaamista ja turvataitoja sekä luomaan pohjaa terveyttä, hyvinvointia ja liikunnallisuutta arvostavalle elämäntavalle. (Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014, 37.)

Esiopetus antaa valmiuksia koulun aloitukseen. Perusopetuslain 2§ opetuksen tavoitteet ovat tukea oppilaiden kasvua ihmisyyteen ja eettisesti vastuukykyiseen yhteiskunnan jäsenyyteen sekä antaa heille elämässä tarpeellisia tietoja ja taitoja. Näitä tavoitteita aletaan toteuttaa esiopetuksessa. Lisäksi esiopetuksen tavoitteena on osana varhaiskasvatusta parantaa lasten oppimisedellytyksiä. (Perusopetuslaki 628/1998.) Ensimmäisen vuosiluokan tavoitteina oppiaineessa äidinkieli ja kirjallisuus mainitaan mm. innostaa ja ohjata oppilasta lukutaidon oppimisessa ja tekstien ymmärtämisessä sekä herättää oppilaan kiinnostus kirjallisuutta kohtaan (Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2016, 106). Hyvä kielen ymmärtäminen tukee muiden oppiaineiden omaksumista ja on muun oppimisen perusta, jota voi rakentaa jo esiopetuksessa.

3 Lukeminen osana elämää

Lukemisella ja kirjojen katselulla jo varhaislapsuudessa on useita hyötyjä lapsen kehitykselle. Lapsen kielellinen kehittyminen ja lukutaidon kehitys alkaa jo varhaislapsuudessa. Jotta lapsen kieli kehittyisi, hänelle pitäisi lukea ääneen ja ääneen lukemista olisi hyvä jatkaa vielä silloin, kun lapsi osaa jo itse lukea. (Poikien oppimishaasteet ja -ratkaisut vuoteen 2025 2019, 31.) Lukemistilanne itsessään voi olla lapselle jo merkityksellinen läheisyyden kokemiselle sekä kie-

len kehittymiselle. Lisäksi lapselle lukeminen ja lapsen oma myöhempi lukeminen kehittävät mielikuvitusta ja sosiaalisia taitoja. (Lukukeskus 2019.)

Painopisteeksi opinnäytetyöhön on valittu kielellinen kehittyminen esiopetusiässä. Vaikka lukemisella ja kirjojen katselulla on monia erilaisia hyötyjä, työssä tarkastellaan eniten kuitenkin lukemisen kielellisiä vaikutuksia, sillä esiopetusikäiset lapset ovat kouluun menon kynnyksellä ja lukemisen sekä kuuntelun taidot ovat tärkeitä koulussa. Opinnäytetyössä pohditaan lukutaidon ja lukuinnon käsitteitä. Toisaalta puhutaan eri asioista, vaikka nämä kaksi käsitettä kulkevatkin monessa tapauksessa lähekkäin. Voisi olettaa, että hyvä lukutaito lukemaan oppimisen jälkeen ja sujuva lukeminen vielä aikuisenakin saattaa lisätä lukuintoa, mutta taas kiinnostuminen kirjoista jo varhaisella iällä, ennen lukutaidon kehittymistä, mahdollistaa paremman teknisen lukutaidon.

Teknisellä lukutaidolla tarkoitetaan kirjoitetun kielen merkkijärjestelmän hallintaa ja sanantunnistusta. Kirjojen katselun ja lukemisharrastuksen pitäisi olla vapaaehtoista ja oma-aloitteista, mutta ilman sujuvaa teknistä lukutaitoa lukeminen ei innosta eikä tuota mielihyvää. (Aerila & Kauppinen 2019, 14.) Aerilan ja Kauppinen kanssa samaa mieltä on myös Helavuo. Teknisen lukutaidon varmentaminen ja vakiinnuttaminen vaatii lapselta säännöllistä harjoittelua ja sitoutumista. Sujuvasti lukeva lapsi tarttuu kirjaan vapaaehtoisesti ja tuntee iloa ja tyytyväisyyttä lukemisestaan. (Helavuo 2016, 14.) Lisäksi sujuva lukeminen ja kirjoista kiinnostuminen vaativat tekstin ymmärtämisen taitoja, runsasta sanavarastoa, sekä lukemiseen liittyviä metakognitioita, eli kykyä liittää teksti muuhun ympäristöön tai kontekstiin sekä ennakoida mahdollisia tekstin tulevia tapahtumia. (Aerila & Kauppinen 2019, 14–17.)

3.1 Lukutaito ja lukuinto

Lukutaitoa tarvitaan, jotta ihminen pystyisi sujuvasti hoitamaan arkipäiväisiä asioita. Lukutaito mahdollistaa uuden oppimisen ja sosiaalisten suhteiden ylläpitämisen. Lukutaito kuuluu yleissivistykseen. Sen kautta luodaan kuvaa maailmasta ja siirretään tietoa, tunteita ja mielipiteitä. Lukemisen kautta ihmisen empatiakyky kehittyy. Hän voi oppia käsittelemään sekä omia tunteitaan että ym-

märtämään toisten ihmisten näkökulmia. Lukutaito mahdollistaa osallistumisen ja osalliseksi pääsemisen. Lukutaito voi kehittyä vain lukemalla. (Lukukeskus 2013.)

PIRLS 2016 -tutkimuksessa selvitettiin varhaiskasvatuksen vaikutusta lasten lukutaitoon. Vanhemmilta saadulla lukutaidon tuella havaittiin olevan suurempi merkitys lapsen lukutaidon kehittymiseen kuin varhaiskasvatuksessa vietetyillä vuosilla. Ainoastaan niillä lapsilla, jotka saivat kotona vain vähän tukea, varhaiskasvatuksessa vietetyt vuodet nostivat hieman keskimääräistä tulosta. (Leino ym. 2017, 52.)

Lukuinto syntyy, kun lapsi kiinnostuu kirjoista ja lukemisesta. Lapset aloittavat kirjoihin tutustumisen luontevasti lastenkirjallisuuden kautta. Lukuinto ei synny ilman motivoitumista kirjoja kohtaan. Jotta lapsi voisi kiinnostua lukemisesta, hän tarvitsee lukevan aikuisen mallin. (Aerila & Kauppinen 2019, 19.) Motivaation voidaan katsoa syntyvän yksilön halusta, toiveesta tai tarpeesta päästä johonkin päämäärään. Virikkeellisessä ympäristössä motivaatiota ei synny ilman yksilön sisäisten kiinnostumisprosessien syntymistä. (Kumpumäki 2010, 8.) Opetushallituksen verkkopalvelussa edu.fi-sivulla määritellään kiinnostus ilmiöksi, joka syntyy yksilön vuorovaikutuksessa ympäristön kanssa. Kiinnostusta voidaan ajatella myös synonyymiksi sisäiselle motivaatiolle. Yksilön kiinnostus johonkin aiheeseen syntyy vähitellen ja se vaikuttaa yksilön tietoihin ja arvoihin ja on luonteeltaan pysyvää. (Edu.fi 2018.)

Vanhemman antamalla esimerkillä on suuri merkitys lapsen lukuinnon herättämisessä. Lapsen kiinnostus kirjoja ja lukemista kohtaan syntyy kun hän näkee, että vanhemmat lukevat kirjoja ja suhtautuvat lukemiseen myönteisesti. Erityisesti poikien olisi tärkeää nähdä myös isien lukevan kirjoja. (Lukukeskus 2019.) Kirjojen runsas lukumäärä kotona viittaa vanhempien lukuharrastukseen, joka puolestaan vaikuttaa myönteisesti lapsen asenteeseen lukemista kohtaan (Leino ym. 2017, 34). Huolestuttavaa on kuitenkin se, että yhä useampi suomalaisvanhempi ei itse pidä lukemisesta ja kielteinen asenne lukemista kohtaan voi siirtyä myös lapsille. On havaittu, että vähän lukemisesta pitävien tai lukukielteisten oppilaiden määrä kasvaa samassa suhteessa kuin lukuhaluttomien vanhempien määrä. (Lukukeskus 2019.)

Suomalaisessa tutkimuksessa havaittiin, että lapsilähtöiset käytännöt varhaiskasvatuksessa edistivät lasten kiinnostusta lukemista kohtaan enemmän kuin perinteiseksi mielletty opettajajohtoinen toiminta (Lerikkanen ym. 2012, 273). Lapsi innostuu lukemisesta ja siitä tulee hänelle harrastus, kun hän saa lukea itselleen mieluisia kirjoja silloin kuin itse haluaa. Kun lukeminen tuottaa lapselle mielihyvän ja tyytyväisyyden tunteita, hän haluaa varata sille aikaa ja on valmis näkemään vaivaa voidakseen lukea. (Aerila & Kauppinen 2019, 14.) Pojat eivät ole lukemisesta yleisesti ottaen yhtä kiinnostuneita kuin tytöt. Vähän lukevien poikien kohdalla mieluisten kirjojen löytyminen on erityisen tärkeää. Heitä voidaan innostaa lukemaan esimerkiksi tarjoamalla heille luettavaksi nimenomaan pojille suunnattua kirjallisuutta. (McGeown 2012, 44.)

3.2 Varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen tuki kielen kehityksessä

Esiopetuksen aloittavalla lapsella on usein kokemuksia jonkinlaisesta varhaiskasvatuksesta. Lapsen kielitietoisuutta voidaan varhaiskasvatuksessa kehittää erityisten harjoitusten ja leikkien avulla, mutta se voi kehittyä myös monissa päiväkodin arkeen kuuluvissa puuhissa ja leikeissä. Lapsen kielitietoisuutta kehittävät muun muassa satujen kuuntelu ja kertominen, sadutus, kuvallukeminen ja tehostettu lukeminen. Leikkilukeminen ja leikkikirjoittaminen ovat osa lukemisen ja kirjoittamisen varhaista kehittymistä. (Hakamo 2011, 60–62.) Sadutuksella tarkoitetaan tilannetta, jossa lapsi saa itse kertoa omaa keksimäänsä satua tai tarinaa ja aikuinen kirjaa sen muistiin juuri sellaisenaan. Kun satu on kirjattu muistiin, aikuinen lukee sen lapselle ääneen. (Heikkilä-Halttunen 2015, 120.)

Lapsen kielen kehitys jaetaan varhaiskasvatuksessa kuuteen osa-alueeseen, jotka ovat vuorovaikutustaidot, kielen ymmärtämisen taidot, puheen tuottamisen taidot, kielen käyttötaidot, kielellinen muisti ja sanavaranto sekä kielitietoisuuden kehittyminen. Vuorovaikutustaitojen kehittymistä tukevat lapsen kokemukset kuulluksi tulemisesta sekä hänen saamansa kannustus kommunikointiin toisten lasten ja henkilökunnan kanssa. Kielen ymmärtäminen kehittyy puolestaan kielellisen mallintamisen kautta. Samalla kasvaa myös lapsen sanavaranto. Puheen tuottamisen taidot kehittyvät, kun lasta rohkaistaan puhumaan ai-

kuisten ja toisten lasten kanssa erilaisissa tilanteissa. Lasten kanssa mietitään yhdessä, millaista kieltä erilaisissa tilanteissa käytetään sekä harjoitellaan muun muassa kertomista ja puheen vuorottelua. Lapsen kielellistä tietoisuutta lisää lapsen omassa ympäristössä olevien eri kielten ja puhetyylien havainnointi. Kieltä havainnoimalla ja tutkimalla lasten huomio suunnataan kielen muotoihin ja rakenteisiin kuten sanoihin, tavuihin ja äänteisiin. Merkitykselliset sanat voidaan näin ollen pilkkoa pienempiin osiin. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018, 40–42.)

Varhaiskasvatuksessa lapset tutustutetaan monipuolisesti lastenkirjallisuuteen ja toiminnassa käytetään vaihtelevasti erilaisia tekstejä. Lapsille luetaan tarinoita ja lapsia kannustetaan keksimään omia tarinoita, loruja ja viestejä. Lapsen kiinnostusta herätellään suullista ja kirjoitettua kieltä kohtaan ja vähitellen myös lukemista ja kirjoittamista kohtaan. Kieltä havainnoidaan ja tutkitaan yhdessä lasten kanssa ja kiinnitetään huomiota kielen muotoihin ja rakenteisiin. Puheen rinnalla käytetään myös esimerkiksi visuaalisia ja auditiivisia viestejä ja tekstejä, jotta lapsen monilukutaito kehittyisi. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018, 42.)

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa määritellään yhdeksi laaja-alaisen osaamisen osa-alueeksi monilukutaito sekä tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen. Monilukutaito on kykyä tuottaa ja tulkita erilaisia viestejä ja sen perustana on laaja tekstikäsitys. Monilukutaito liittyy ajattelun ja viestinnän taitoihin. Sitä tarvitaan, jotta ihminen pystyy tuottamaan, hankkimaan, esittämään ja arvioimaan tietoa erilaisissa tilanteissa ja ympäristöissä. Tietoa voidaan tuottaa ja esittää esimerkiksi sanallisessa, kuvallisessa ja numeerisessa muodossa. Monilukutaito koostuu kuvanlukutaidosta, numeerisesta lukutaidosta, medialukutaidosta sekä peruslukutaidosta. Esiopetus jatkaa lapsen varhaislapsuudessa alkanutta monilukutaidon kehittymistä tukemalla lapsen kirjoittamista, lukemista, kuvallukutaitoa sekä numeerista lukutaitoa yhteistyössä huoltajien kanssa. Kehittyäkseen monilukutaitoiseksi lapsi tarvitsee aikuisen mallia sekä mahdollisuuden tutustua erilaisiin teksteihin monipuolisesti. Tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen on osa monilukutaitoa sekä tärkeä kansalaistaito, jota tarvitaan

muun muassa arjessa toimimiseen ja ihmisten väliseen kanssakäymiseen. (Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014,18.)

Lapsen monilukutaidon kehittymistä pyritään edistämään tukemalla lapsen kielen kehittymistä. Kielten rikas maailma on oppimisen alue, joka painottuu lapsen kielellisten taitojen kehittämiseen. Esiopetuksessa pyritään kielellisen mallintamisen ja myönteisen palautteen kautta vahvistamaan lapsen kiinnostusta ja uteliaisuutta puhuttua kieltä, kirjoittamista ja lukemista kohtaan. Kokonaisvaltaisesta kielen hahmottamisesta siirrytään vähitellen kielen rakenteiden ja muotojen yksityiskohtaisempaan havainnointiin. (Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014, 32.)

Esiopetuksessa pyritään edistämään lapsen kielellistä kehitystä ja vuorovaikutustaitoja sekä vahvistamaan hänen kiinnostustaan kieliä ja kulttuureita kohtaan. Leikit, lorut ja tutustuminen monipuolisesti puhuttuun ja kirjoitettuun kieleen edistävät lapsen kielitietoisuuden syntymistä. Leikit ja toiminnalliset harjoitukset tukevat puolestaan lapsen kehittyvää luku- ja kirjoitustaitoa. Esiopetuksen oppimisympäristön pitäisi mahdollistaa puhutun ja kirjoitetun kielen havainnointi, tutkiminen ja kokeilu. (Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014, 33.)

3.3 Kirjallisuuskasvatus

Kirjallisuuskasvatuksen päämääränä on ohjata lapsia kirjallisuuden pariin, luoda heille lukukokemuksia sekä innostaa lapsia harrastamaan lukemista. Kirjallisuuskasvatuksen perustan muodostavat mahdollisuus lukukokemuksiin, luettavaiksi ja käsiteltäväksi tarjolla oleva sisältö sekä erilaiset työskentelytavat, joilla luettua työstetään. Kirjallisuuskasvattajan omat käsitykset oppimisesta vaikuttavat siihen, mitä työskentelytapoja hän käyttää. Kirjallisuuskasvattajia ovat muun muassa vanhemmat, varhaiskasvattajat, opettajat ja kirjaston henkilökunta. (Rättyä 2013, 35–36.)

Lastenkirjallisuuden lukemisesta on lapselle monia hyötyjä. Lapsen sanavarasto, kerronnan taidot ja medialukutaito lisääntyvät. Lukemisen myötä kehittyvät

myös muun muassa tunnetaidot, itseluottamus ja itsetuntemus. Lastenkirjallisuuden kautta lapsi oppii suhtautumaan maailmaan uteliaasti ja myönteisesti, mutta myös sopivan kriittisesti. (Helavuo 2016, 15.)

Heikkilä-Halttusen (2015) mukaan lasten vanhempien ja päiväkodin pitäisi aloittaa yhteinen kirjallisuuskasvatus heti lapsen aloitettua päiväkodissa. Hyviä keinoja toteuttaa yhteistä kirjallisuuskasvatusta ovat esimerkiksi oman kirjan päivä, sadutus sekä Seitsemän minuuttia sadulle – toimintamalli. Toimintamallin tarkoituksena on muun muassa lasten kielellisten ilmauksien vahvistaminen sekä tarinan ymmärtämisen, motivaation sekä perheen osallisuuden ja vanhemmuuden tukeminen. Malli sitouttaa vanhemmat lukemaan päiväkodista toimitettu lyhyt satu kahdesti viikossa. (Heikkilä-Halttunen 2015, 119–121.)

Kun puhutaan kirjallisuuskasvatuksesta, lapsille ei luoda vain suhdetta kirjoihin vaan aukaistaan ovet koko maailmaan. Tähän työhön pitäisi saada kaikki aikuiset mukaan. Kirjastovirkailijoiden kokemus tämänhetkisestä lasten lukemisen tilasta on hyvä. Kirjastossa käydään ja sieltä lainataan kotiin edelleen myös painettuja, perinteisiä kirjoja. Toisaalta virkailijat ovat huomanneet, että aina samat lapset tai perheet käyvät kirjastossa. Osa perheistä jää kokonaan kirjaston ulkopuolelle, vaikka esimerkiksi Etelä-Karjalassa on paljon kirjastoja sekä kiertävä kirjastoauto. Onkin paljon perheistä kiinni, miten lasten lukuharrastukselle käy varhaislapsuudessa. (Hämäläinen 2019; Revello 2019.) Virkailijat ovat myös tehneet havaintoja siitä, miten lasten kanssa kirjastoon tulevat aikuiset usein suhtautuvat. Lapsi haluaisi lainata toisinaan useita, jopa kymmeniä kirjoja, mutta aikuinen vieressä asettaa rajan; korkeintaan 3-5 lainaa yhtä lasta kohden. (Revello 2019.)

3.4 Kirjallisuuskasvatusta tukevia menetelmiä

Varhaiskasvatuksen tavoitteena on luoda lapsille myönteinen suhde kirjoihin ja tutustuttaa heidät lastenkirjallisuuden eri lajeihin. Erityisen tärkeää kirjoihin tutustuttaminen on niille lapsille, joilla ei ole kotona siihen mahdollisuutta tai joiden kielen kehittyminen ei ole muiden lasten tasolla. Aikuisen pitäisi havainnoida lasta ja tuoda hänen ulottuvilleen kirjoja, joiden avulla voidaan tukea lapsen kie-

len kehitystä, mielikuvien muodostusta sekä tarinan hahmottamista. Lasten omien kiinnostuksen kohteiden huomioiminen on hyvä ottaa huomioon, kun lapsen suhdetta kirjoihin pyritään luomaan. Varhaiskasvatuksessa on tärkeää järjestää niin yksilöllisiä tai pienen ryhmän lukuhetkiä kuin koko ryhmän yhteisiä tarinahetkiä, jotka voivat luoda pohjaa yhteiselle toiminnalle. Toisten kanssa jaetut kokemukset ja tarinat ovat lapsille tärkeitä. Kirjoista löytyvien tarinoiden pariin lapset voivat palata yhä uudestaan ja niitä voidaan kertoa sanojen lisäksi myös muilla keinoilla. Satua tai tarinaa voidaan muokata tai jatkaa esimerkiksi draaman, tanssin, musiikin tai liikunnan kautta. (Suojala 2009, 41–44.)

Esiopetuksen tehtäviin kuuluu lasten ilmaisutaitojen kehittäminen. Tämä toteutuu, kun lapset harjoittelevat perustaitoja musiikista, kuvataiteesta, käsitöistä, sekä suullisesta ja kehollisesta ilmaisusta. Lasten monilukutaidon kehittymistä sekä osallistumisen ja vaikuttamisen taitoja voidaan vahvistaa tutustumalla kulttuurin ja ilmaisun eri muotoihin. (Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014, 31.)

Lasten kehittyvää luku- ja kirjoitustaitoa pyritään tukemaan toiminnallisten harjoitusten ja leikkien avulla. Oppimisympäristöt suunnitellaan niin, että puhutun ja kirjoitetun kielen havainnointiin ja kokeiluun sekä sanavaraston laajentamiseen on runsaasti mahdollisuuksia. Lastenkirjallisuudella on keskeinen merkitys opetuksessa. Lasten omat taidot huomioon ottaen heitä kannustetaan myös tutki- maan ja lukemaan erilaisia tekstejä sekä kertomaan ja ilmaisemaan eri tavoin muille, mitä ovat lukeneet tai kuulleet. (Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014, 33.)

4 Opinnäytetyö kehittämistutkimuksena

Opinnäytetyö toteutetaan kehittämistutkimuksena. Työ koostuu sekä toiminnallisesta osuudesta että haastatteluista ja varhaiskasvatuksen käyttöön tuotetusta kirjallisesta materiaalista. Toiminnalliset tehtävät pyritään laatimaan lasten kiinnostusten pohjalta huomioiden kuitenkin tehtävien monipuolisuus ja helppo toteutettavuus, jotta kirjojen toiminnallistamiseen olisi mahdollisimman matala kynnyks. Käytämme esimerkiksi liikuntaa, sanataidetta, kuvataidetta ja askartelua.

4.1 Opinnäytetyön tavoite ja kehittämistehtävät

Opinnäytetyön tavoite on saada lapsille ja heidän perheilleen lisää mielenkiintoa lukuharrastusta kohtaan. Työn kehitystehtävät ovat:

- 1) kerätä tietoa lasten lukuinnon nykytilasta tässä ryhmässä,
- 2) suunnitella ja toteuttaa satuja elävöittävää toimintaa,
- 3) kerätä lasten kokemuksia toiminnasta ja
- 4) koota toiminnallisia tehtäviä kirjalliseen muotoon esiopetuksen käyttöön.

Opinnäytetyön aineisto kerätään haastattelemalla esiopetusikäisiä lapsia kyselylomakkeen avulla. Haastattelun kysymysten avulla tarkastellaan lasten kiinnostusta kirjoihin ja lukemiseen. Kananen (2010, 53) määrittelee teemahaastattelun yleisimmäksi kehittämistutkimuksessa käytettäväksi tiedonkeruumenetelmäksi. Tässä opinnäytetyössä käytetään kuitenkin haastattelun runkona kyselylomaketta, joten haastattelua voidaan pitää puolistrukturoituna haastatteluna.

Puolistrukturoitua haastattelua voidaan käyttää tilanteissa, joissa halutaan tietoa tietyistä asioista, ja haastateltaville ei koeta tarpeelliseksi antaa paljon vapauksia haastattelutilanteessa. Puolistrukturoidulle haastattelulle ei ole tarkkaa määrittelyä, mutta Hirsjärven & Hurmeen (2001) mukaan se asettuu strukturoidun lomakehaastattelun ja teemahaastattelun väliin. Puolistrukturoidussa haastattelussa kysymykset esitetään haastateltaville useimmiten samassa järjestyksessä, mutta kysymysten esittämistavat voivat vaihdella. Kysymyksiin ei anneta haastateltavalle valmiita vastausvaihtoehtoja. Haastattelun muodollisuus ja tarkkuus riippuu siitä, millaista tietoa haastattelun avulla halutaan saada. (KvaliMOTV 2019.)

Koska kyseessä on tutkiva kehittämistehtävä, työ tehdään suunnittelemalla ja kehittämällä kirjoihin liittyvää toimintaa, jonka avulla yritetään lisätä lasten kiinnostusta lukemista kohtaan. Koska lapsen elämässä leikki ja kaikenlainen touhuaminen ovat keskeisellä sijalla, kirjojen elävöittämiseen liittyvä toiminta suunnitellaan leikin ja erilaisten toiminnallisten aktiviteettien muodossa väyläksi kirjojen pariin. Sen jälkeen pyritään herättämään kirjan hahmot ja tapahtumat eloon lapsen omassa mielessä hänen oman toimintansa kautta. Toiminnan toivotaan

motivoivan lasta palaamaan uudelleen kirjan ääreen ja suhtautumaan myönteisesti lukemista ja kirjoja kohtaan.

4.2 Kehittämistutkimus menetelmänä

Kehittämistutkimuksessa yhdistyvät tutkimus ja kehitystyö ja siinä käytettävät tutkimusmenetelmät määräytyvät kehittämiskohteen ja tilanteen mukaan. Jotta voitaisiin puhua kehittämistutkimuksesta, tarvitaan kehittämisen taustalle teoriaa ja tutkimuksellinen ote. Kehittämisessä lähtökohtana on muutosta kaipaava kohde esimerkiksi toiminto, prosessi tai tuote sekä toimenpiteet, joilla muutos pyritään saamaan aikaiseksi. (Kananen 2012, 19–21.)

Muutosta kaipaavaan kohteeseen pyritään vaikuttamaan jollakin keinolla eli interventiolla. Käytettävän intervention valinta voi olla haasteellista, jos intervention vaikutuksia ei etukäteen tunneta. Interventioitoimenpiteen vaikutuksia ei myöskään aina pystytä erottamaan muista kohteeseen vaikuttavista tekijöistä. Kehittämistyöhön liittyy myös muutoksen mittaaminen tai arviointi, mutta yleistä mittaria kehityksen ja muutoksen mittaamiseen ei ole olemassa. Muutosta voidaan sen sijaan tarkastella saman ilmiön kahden tilan erotuksena. Muutos on prosessi, jossa jokin asia muuttuu toisenlaiseksi. (Kananen 2012, 21–23.)

Kehittämistutkimuksella ei ole omia tutkimusmenetelmiään vaan siinä joudutaan käyttämään laadullista eli kvalitatiivista ja/tai määrällistä eli kvantitatiivista tutkimusta ja niiden menetelmiä. Kvalitatiivisen tutkimuksen kautta pyritään kuvaamaan ja ymmärtämään syvällisesti tutkimuskohteena olevaa ilmiötä. Kvalitatiivisella tutkimuksella ei saada yhtä objektiivista tulkintaa vaan tulos ja tulkinta riippuvat tutkijasta. Tutkimuksen toteuttamiseen ei myöskään ole tarkkaa ohjeistusta ja menetelmällistä viitekehystä kuten kvantitatiivisessa tutkimuksessa. Tämä mahdollistaa tutkimusprosessin joustavuuden. (Kananen 2012, 25–30, 45.)

Kvalitatiivisen tutkimuksen tiedonkeruumenetelmiä ovat teemahaastattelu, havainnointi ja erilaiset dokumentit. Käytettävän tiedonkeruumenetelmän valintaan vaikuttavat tutkittava ilmiö, sen ominaisuudet ja se kuinka tarkkaa tietoa ilmiöstä halutaan saada. Teemahaastattelu on tiedonkeruumenetelmistä yleisin, ja se

voidaan toteuttaa joko yksilö- tai ryhmähaastatteluna. Haastateltavaksi valitaan henkilöt, joita ilmiö koskettaa tai jotka tietävät ilmiöstä eniten. Jos ilmiön kanssa tekemisissä olevien henkilöiden määrä on pieni, voidaan heidät kaikki haastatella. Haastateltavien määrään vaikuttavat aineisto ja tutkimusongelma. (Kananen 2010, 48, 52–54.)

Kehittämistutkimuksessa voidaan erottaa tietyt vaiheet. Kehittämistyö aloitetaan nykytilanteen kartoituksella. Seuraavaksi määritellään ongelma, johon halutaan löytää ratkaisu. Ongelman ratkaisemiseksi tehdään esitys, jota sitten kokeillaan ja lopuksi arvioidaan. Kehitystyön aikana seurataan ja arvioidaan muutosprosessin etenemistä. Arvioinnin kannalta on tärkeää, että kehitystyölle on määritelty arviointikriteerit, joiden avulla kehittämistyön tuloksia voidaan tarkastella. (Kananen 2012, 52–53.)

4.3 Luotettavuuden arviointi

Tieteellisen tutkimuksen perustana ovat tieteellisten menetelmien oikea käyttö ja käytettävän tiedon luotettavuus. Opinnäytetyön laatua tarkastellaan luotettavuuden kautta. Luotettavuus puolestaan koostuu reliabiliteetin ja validiteetin käsitteistä. Reliabiliteetti kuvaa tutkimustulosten pysyvyyttä, ja validiteetti oikeiden asioiden tutkimista. Kehittämistutkimuksessa on kaksi erillistä prosessia eli kehittämistyö ja tutkimustyö. Kehittämistyössä on omat prosessinsa ja lainalaisuutensa, mutta myös näissä prosesseissa ovat läsnä tieteellisyys ja tutkimustyön menetelmät. (Kananen 2012, 161–164.)

Kehittämistutkimuksessa käytetään useampia tutkimusmenetelmiä ja luotettavuutta arvioidaan sen vuoksi kunkin käytetyn menetelmän omilla luotettavuuskriteereillä. Laadullisia tutkimusosia sisältävää kehittämistutkimusta tarkastellaan laadullisen tutkimuksen luotettavuuskriteeriton kautta ja määrällisiä tutkimusosia sisältävää saman periaatteen mukaisesti. (Kananen 2012, 166.) Kvalitatiivisen tutkimuksen luotettavuuskriteerit ovat Kananen (2012, 175) mukaan arvioitavuus/dokumentaatio, tulokinnan ristiriidattomuus, luotettavuus (tutkitun kannalta) ja saturaatio.

Kehittämistutkimuksen luotettavuutta arvioitaessa tarkastellaan erityisesti sitä, kuinka hyvin työn eri vaiheet ja tehdyt ratkaisut on dokumentoitu. Ulkopuolisen lukijan pitää pystyä arvioimaan raportista työn kaikki vaiheet ja niiden luotettavuudet. (Kananen 2012, 166.) Kehittämistoiminnassa luotettavuus liitetään ennen kaikkea tiedon käyttökelpoisuuteen. Kehittämistoiminnan kautta syntyvän tiedon tulee olla sekä todenmukaista että hyödyllistä. Kehittämistoiminnassa luotettavuuteen liittyy tiettyjä ongelmia. Sosiaalisten prosessien toistettavuuden vaatimus on esimerkiksi ongelmallinen asia. Samanlaisen ryhmäprosessin saaminen aikaan uudella ryhmällä ei ole itsestään selvää, vaikka ryhmän ulkoiset olosuhteet ja ryhmän tehtävänanto olisivatkin samanlaisia. (Toikko & Rantanen 2009, 122.)

5 Opinnäytetyön toteutus

Esiopetusikäinen eli noin 6-vuotias lapsi hallitsee noin 14 000 sanaa ja osaa ääntää sanat yleiskielen mukaisesti. Lapsi pystyy nimeämään esineitä ja symboleja sujuvasti. Lapsi alkaa myös vähitellen oivaltaa, että sanat muodostuvat erilaisista äänneistä sekä oppii yhdistämään, poistamaan ja lisäämään erilaisia äänneitä. Esiopetusikäinen lapsi hallitsee jo vuorovaikutuksen perustaidot. Hän pystyy keskittymään kuuntelemiseen, esittämään kysymyksiä kuulemastaan ja vastaamaan kysymyksiin omalla vuorollaan. (Aivoliitto 2019.) Lähes kaikki esiopetusikäiset tuntevat oman nimensä kirjaimet ja osaavat kirjoittaa nimensä (Lukimat 2019).

Esiopetusryhmässä, jossa opinnäytetyö tehtiin, oli lapsia yhteensä 24. Kävimme syyslukukauden 2018 aikana tutustumassa tiloihin ja suunnittelemassa toimintaa sekä sen aikatauluja ryhmän opettajan Kirsi Rehusen kanssa. Tammikuussa 2019 aloitimme varsinaisen tutkivan ja toiminnallisen työn. Opinnäytetyösämme tutkimuksellinen osuus ajoittui näin ollen haastatteluiden perusteella kehittämistyön alkuun ja loppuun. Haastattelimme itse kaikki ryhmän lapset tammikuun alkupuoliskolla ja toukokuun lopussa. Kirjojen elävöittämiseen liittyvän toiminnan ajoitimme haastattelujen väliin helmi-toukokuulle. Toimintoja oli yhteensä neljä kertaa ja toiminta kesti noin kaksi tuntia kerrallaan. Kaikki toi-

minnallinen osuus oli itsemme ideoimaa aikaisempien opintojemme ja työkokemuksemme avulla sekä esiopetusryhmän opettajan toiveiden mukaan. Kevään 2019 aikana haastattelimme myös kahta lasten parissa työtä tekevää kirjastovirkailijaa. Halusimme kuulla heidän näkemyksensä lasten tämänhetkisistä lukukokemuksista ja saada taustatietoa kirjaston tekemästä lukuinnostustyöstä.

Tässä esiopetusryhmässä oli ennenkin toteutettu kirjallisuuskasvatusta usein ja eri tavoilla, koska muun muassa kirjasto sijaitsee aivan päiväkodin vieressä. Opinnäytetyötämme edeltävällä syyslukukaudella oli toteutettu erilaisia kirjoihin liittyviä projekteja muun muassa taipalsaarelaislähtöisen Marjatta Kurenniemen liittyen, sillä vastikään oli hänen juhlavuotensa. Ryhmän opettaja oli lue-
nut lapsille Kurenniemen satuja ja teettänyt satujen pohjalta erilaisia kuvataiteeseen liittyviä tehtäviä.

5.1 Haastattelu

Esiopetusikäisten lasten lukukokemuksia ja lukumyönteisyyttä voidaan 5–7-vuotiailta kysellä haastattelemalla heitä ikätasoisesti sopivilla kysymyksillä. Haastattelu on selkeä tapa saada tietoa lasten mielipiteistä kirjoihin ja lukemiseen, sillä silloin saamme jonkinlaisen yleiskuvan koko ryhmän lukumielityksistä. Koska opinnäytetyö on kehittämistehtävä, riittää niin sanottu suuntaa antava tieto. Toiminnallisissa opinnäytetöissä aineiston läpikotainen analysointi ei ole niin tarpeellista, vaan aineistoa käytetään suuntaa antavasti (Vilkkä & Airaksinen 2003, 63).

Tutkijan taito päästä sisälle lapsen maailmaan vaikuttaa lapsen kykyyn tuottaa ymmärrettävää tietoa. Mitä pienemmästä lapsesta on kyse, sitä enemmän lapsitaitoja tutkijalta vaaditaan. Jotta haastattelu olisi käyttökelpoinen tiedonhankintamenetelmä, on tutkijan tärkeää luoda luottamuksellinen suhde lapseen ja olla valmis vuorovaikutukseen hänen kanssaan. (Ritala-Koskinen 2001, 152.)

On eettisten normien mukaista, että tutkimukseen osallistuminen on lapsille vapaaehtoista. Lapsille pitää kertoa ennen varsinaista haastattelua tai haastattelu-tilanteen aluksi, mitä haastattelu ylipäänsä tarkoittaa ja mitä heiltä odotetaan

haastattelun aikana. Lasten pitää myös tietää, milloin heitä tullaan haastattelemaan ja mihin heidän kertomiaan asioita haastattelun jälkeen käytetään ja miten heidän vastauksiaan käsitellään. Lapselle täytyy kertoa selkeästi, milloin haastattelutilanne päättyy. (Roos & Rutanen 2014, 33, 39.) Lapsia pitää ohjeistaa haastatteluun liittyvissä käytännön asioissa, kuten missä he odottavat vuoroaan ja kenen kanssa. Lisäksi on muistettava kertoa, minne ja kenen luo lapsi menee oman haastatteluvuoronsa jälkeen. On hyvä muistaa, että lapset ovat erilaisia ja heidän kehityksensä voi olla eri tasolla. (Vasquez 2000, 2.)

Melkein kaikki opinnäytetyöhön haastatellut lapset olivat alkuhaastattelun aikoihin tammikuussa vielä kuusivuotiaita. Tämän ikäisten lasten haastatteluissa pitää ottaa huomioon erilaisia asioita. Haastattelutilanteesta ei saa tehdä liian jännittävää lapsille, siksi lapsia haastatellaan heille luontaisessa esiopetuspaikassa, oman päiväkodin ympäristössä tuttujen aikuisten lähellä ollessa. Haastattelun kestoa ei aina pysty ennalta määrittämään, tämä pätee erityisesti lasten haastattelutilanteissa. Esiopetusikäisten haastattelussa on otettava huomioon, etteivät tämän ikäiset lapset jaksa vielä välttämättä keskittyä pitkiä aikoja kestävään haastatteluun (Hirsjärvi & Hurme 2011, 130).

Kysymysten asettelua täytyy miettiä tarkkaan, jotta kysymykset ovat lapsille helppoja ymmärtää mutta antavat haastattelijalle kuitenkin riittävästi tietoa. Lapselta voidaan varmistaa, ymmärsikö tämä kysymyksen esimerkiksi muotoilemalla saman kysymyksen uudestaan (Hirsjärvi & Hurme 2011, 130). Toinen tapa on pyytää heitä toistamaan kysymykset tarvittaessa itse, jotta voidaan nähdä, ovatko lapset ymmärtäneet kysymyksen (Vasquez 2000, 7).

Lapsille laaditussa alkukyselylomakkeessa kysyttiin heidän yleisiä mielenkiintonsa ja tekemisensä kohteita, jotta pystyttiin hyödyntämään näitä vastauksia toiminnan suunnittelussa ja keksimään heille mieluista toimintaa kirjojen parissa. Lasten mielileikit vaikuttivat myös kirjavalintoihin. Iso osa lapsista piti jonkinlaisesta pelaamisesta tai toiminnallisesta leikistä, joten kirjoiksi valittiin sisällöltään ja teemaltaan seikkailullisia teoksia. Myös toiminnan teemat suunniteltiin lasten lempileikkien ja -lelujen pohjalta.

Lisäksi lapsilta kysyttiin useita erilaisia lukemiseen ja kirjoihin eri tavoin liittyviä kysymyksiä, jotta voitiin tarkastella lasten sen hetkisen kokemuksen ja näkemysten suhteessa lastenkirjallisuuteen. Loppuhaastattelussa kysyttiin samat kysymykset uudelleen ja lisäksi kysyttiin mitä toiminasta oli jäänyt lapsille mieleen (liite 1).

Kysymykset muotoiltiin sellaisiksi, että lapsi sai vastata niihin juuri siten kuin halusi. Tarvittaessa täsmennettiin tai tarkennettiin kysymyksiä niin, ettei lapsia kuitenkaan tietoisesti tai tiedostamatta johdateltu vastaamaan tietyllä tavalla. Kysymykset oli muotoiltu sillä tavoin, että lasten erityylisten vastauksista saadaan kuitenkin riittävän oleellista tietoa tarkasteltavista asioista. Haastattelutilanne on järjestetty siten, että lapset eivät millään hetkellä päässeet vaikuttamaan toistensa vastauksiin eivätkä saaneet tietää kysymyksistä etukäteen. Haastatteluvastaukset kirjattiin lyhyesti kyselylomakkeeseen.

5.2 Toiminnallisten tehtävien kuvaus

Lasten lukuinnon lisäämisen menetelmäksi valikoitiin suunnitella ja toteuttaa kirjojen pohjalta lapsille erilaisia toiminnallisia tehtäviä. Osana kirjallisuuskasvatusta ajateltiin leikin keinoin tutustuttaa lapsia tutkimaan kirjoja vähän perinteistä poikkeavilla tavoilla.

Esiopetusryhmät voivat olla hyvin erilaisia eri vuosina ja tulokset voivat sen vuoksi vaihdella. Tätä tässä opinnäytetyössä tutkittavaa aihetta voi siis olla hankala toteuttaa juuri samanlaisena uudestaan. Toisaalta omassa tapauksessamme tärkeintä on idean kehittäminen ja testaaminen, eli innostaako satujen elävöittäminen lapsia lukemaan. Jos tulokset ovat positiivisia, idea voidaan ottaa päiväkodissa käyttöön. Satuja voidaan elävöittää monilla erilaisilla tavoilla, jotka voidaan räätälöidä lasten mukaan.

Ensimmäisellä toimintakerralla luimme lapsille kirjan *Samaa rataa takaisin, Pikku Veturi*. Kirjan ovat kirjoittaneet ja kuvittaneet Timothy Knapman ja Ben Mantle. Suunnittelimme ja toteutimme kirjassa olevan tarinan pohjalta liikuntasaliin

tempuradan, jossa lapset saivat kulkea veturin reittiä. Yhdistimme kirjan liikunnalliseen toimintaan, joka samalla edistää lasten motoriikkaa.

Toisella kerralla lapset saivat kuulla Tito Collianderin sadun nimeltä Satu karkuteillä. Lapset saivat keksiä mihin kirjaan satu karkumatkansa jälkeen päätyi ja piirtää siitä kuvan. Tämän jälkeen lapset jaettiin kahteen ryhmään sadutusta varten. Sadutuksessa kummankin ryhmän lapset keskenään jatkoivat aiemmin luettua satua. Tämänkertainen toiminta tukee muun muassa lasten mielikuvituksen kehittymistä sekä hienomotoristen taitojen hiomista.

Kolmanneksi kerraksi olimme rakentaneet liikuntasaliin erilaisia kielen kehitystä ja lukemisen oppimista tukevia toimintapisteitä. Aluksi luimme Elsa Beskow'n kirjan Sesselin seikkailu, joka on kirjoitettu runomuotoon. Kirjan riimipareissa on aukkoja, joihin lukija tai kuulija – tässä tapauksessa lapsiryhmä – saa keksiä puuttuvan riimin. Toimintapisteissä oli muun muassa lisää riimien arvuuttelua, kuvan ja sanan yhdistelyä sekä sanahahmon tunnistamista ja löytämistä kirjainsokkelosta.

Neljännellä ja samalla viimeisellä kerralla lapset olivat valmiiksi askarrelleet pahvista ja paperista linnan puutarhoineen ja tehneet sinne paperisia satuhahmoja. Luimme kirjan Leo ja lentävät lääkärit. Sen on kirjoittanut Julia Donaldson, kuvittanut Axel Scheffler ja suomeksi riimitellyt Raija Rintamäki. Tämän linnateemaisen kirjan pohjalta lapset saivat esittää omia nukketeatteriesityksiään ja leikkiä vapaasti linnassa hahmojensa kanssa. Lapset oli jaettu linnaleikkiä varten pienempiin ryhmiin, koska kaikki lapset eivät mahtuneet yhtä aikaa leikkitilaan. Paikalla oli kerrallaan kaksi ryhmää, joista toinen pääsi ensin leikkimään ja toinen kuvaamaan leikin tabletilla, sitten osia vaihdettiin. Kuvaamisen tarkoituksena oli, että kaikki lapset saivat nähdä toistensa leikit.

5.3 Toimintavihkosen esittely

Opinnäytetyönä teimme käytännön toteutuksen lisäksi päiväkodille ja siellä varhaiskasvatuksessa oleville lapsille ja heidän vanhemmilleen ohjevihkosen *Kirjakivaa ja lukulystiä*, johon olimme kuvailleet tekemämme kirjoihin liittyvät toimin-

nat. Kokosimme lisäksi vielä muita hyväksi kokemiimme ideoita samaan vihkoseen (liite 2).

Vihkonen sisältää vinkkejä erilaisista lukutavoista ja -paikoista, joilla voidaan innostaa lasta lukemaan. Lukea voidaan esimerkiksi kovalla äänellä tai hiljaa kuiskaten, oman lukumajan hämärässä tai hämähäkkikeinussa keinuen. Vihkosen vinkkien avulla lukemiseen voidaan yhdistää liikuntaa, kuvataidetta tai musiikkia.

Toimintoja ja tehtäviä sisältävä vihkonen on lyhyehkö, jotta siihen olisi helppo tarttua ja mielenkiintoiset toiminnot olisi nopea löytää. Vihkosen tarkoituksena on myös viritellä lukijan omaa mielikuvitusta ja saada hänet muokkaamaan ja kehittämään vinkkejä ja toimintoja edelleen.

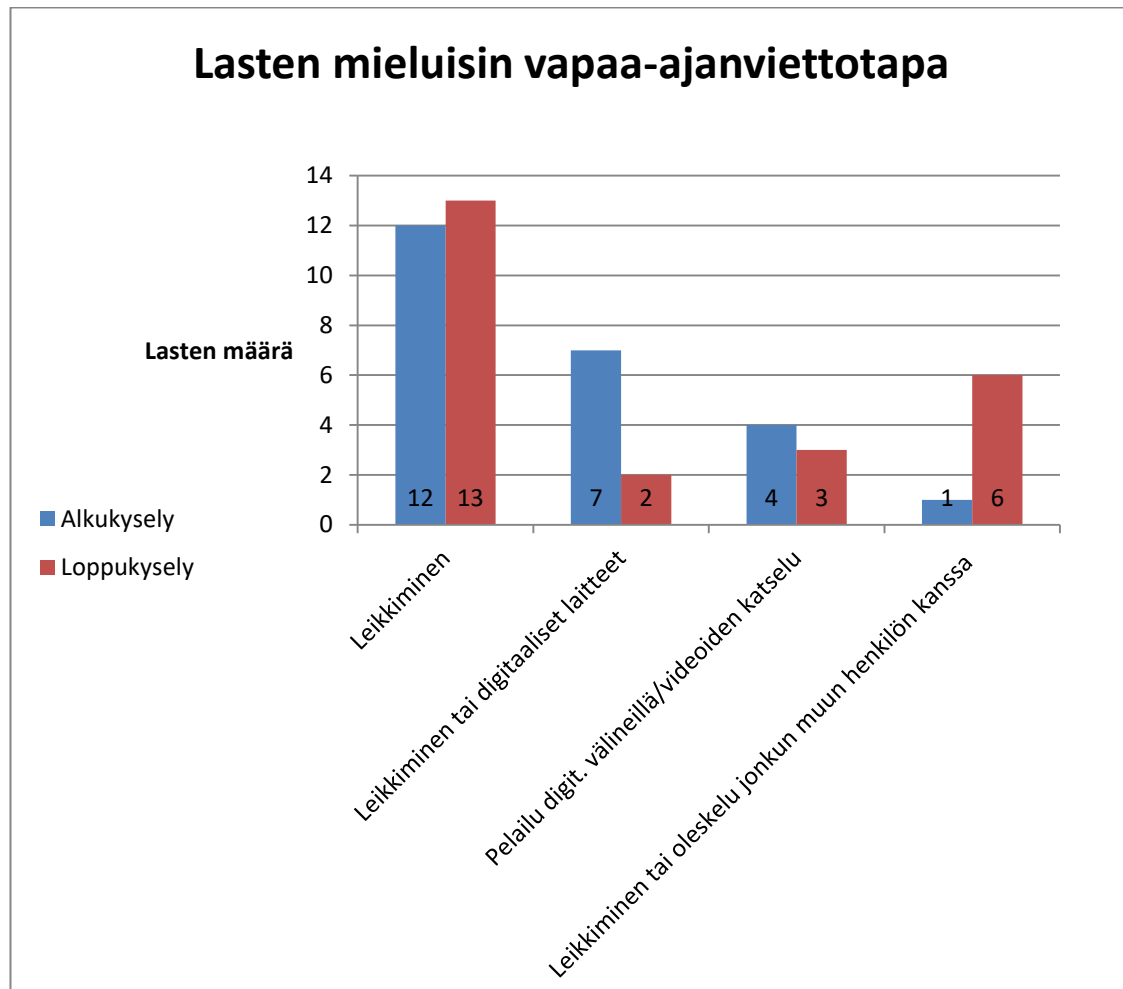
6 Haastatteluvastauksien esittely ja arviointi

Tässä luvussa kuvataan lasten haastattelussa esille nousseita teemoja, jotka toistuivat lasten vastauksissa. Koska useampi kysymys käsitteli samaa asiaa, vastaukset voidaan yhdistellä eri alalukuihin. Haastattelun kysymykset muotoiltiin siten, että lapset saivat omin sanoin vapaasti kertoa mitä halusivat kunkin kysymyksen kohdalla.

6.1 Lasten vapaa-ajan mielipuuhat

Sekä alku- että loppuhaastattelussa noin puolet lapsista ilmoitti mieluisimmaksi vapaa-ajan puuhakseen jonkinlaisen *leikkimisen*. Myös erilaiset digitaaliset laitteet ja sovellukset olivat lasten suosiossa. Digitaalisiksi laitteiksi määritellään tässä kontekstissa älypuhelimet, tietokoneet eri muodoissaan, televisio sekä dvd- ja blu-ray-soittimet. Osa lapsista vastasi olevansa leikin lisäksi *tietokoneella ja/tai puhelimella*, eli digitaaliset välineet koettiin vaihtoehtoisiksi toiminnoiksi leikkimiselle. Jotkut mainitsivat älylaitteet ja muut digitaaliset mediat ensisijaisiksi vapaa-ajanviettotavoiksi.

Leikeistä ja leikkivälineistä usein mainittuja olivat *Barbie-nuket*, *pikkuautot*, *eläinhahmot* sekä *legot*. Yksi lapsista oli maininnut *palapelit* ja eräs toinen *ulko-leikit*. Digitaalisista laitteista mainittiin *puhelin*, *(tabletti)tietokone*, *konsolipelit* ja *televisio*. Lapset käyttivät näitä laitteita omien vastauksiensa mukaan joko *videoiden katseluun* tai *pelailuun*. Seuraavassa kaaviossa esitellään lasten vastauksista tyypillisimmät vapaa-ajan puuhat.

Kaavio 1. Lasten ehdotukset vapaa-ajan viettoon

Talvella tehdyssä haastattelussa korostuu enemmän digitaalisten laitteiden ja sovellusten parissa vietetty aika, pelaaminen tai erilaisten videosovellusten käyttö. Keväällä leikkimisen määrä ja toisten kanssa vietetty aika tuntui mielekkäämmältä lasten vastauksien mukaan. Lapset mainitsivat viettävänsä aikaa enemmän muun muassa vanhempiensa ja sisarustensa kanssa ulkona touhuten, esimerkiksi *pyöräillen* tai *tikkaa heitellen*.

6.2 Lukuinnon tilanne tässä esiopetusryhmässä

Lukutaitoa kysyttäessä alkuhaastattelussa seitsemän lapsista osasi omien sanojensa mukaan lukea. Loppuhaastattelussa heitä oli 11. Suurin osa lukutaidottomistakin osasi vähän kirjoittaa, esimerkiksi oman nimensä, tai tunsi melkein kaikki kirjaimet. Kaikki lapset katselivat tai lukivat itse kirjoja. Jokaisella lapsella oli omien sanojensa mukaan kirjoja kotona ja useimpien mielestä lastenkirjat olivat *hyviä* tai *kivoja*.

Vaikka lapset kertoivat tykkävänsä kirjoista (alkuhaastattelussa 20 ja loppuhaastattelussa 21) ja heillä oli omia kirjoja kotona, kukaan ei maininnut sitä mielipuuhaakseen vapaa-ajallaan. Sillä, osasiko lapsi teknisesti lukea, ei näyttänyt olevan vaikutusta suhtautumisessa lastenkirjoihin. Näyttäisi siltä, että leikin ykkössijaa esiopetusikäisten lasten mieluisimpana puuhana ei lukeminen voi vielä haastaa. Tässä ryhmässä lasten kokemukset lukemisesta ja kirjoista eivät muuttuneet kevätlukukauden kuluessa. Haastatteluiden perusteella saadut tulokset kertovat kuitenkin siitä, että iso osa lapsista mainitsi joillakin tavoin pitävänsä kirjoista, kirjojen katselusta tai lukemisesta.

Osa jo lukevista tai lukemaan kevään 2019 aikana oppineista lapsista vastasi pitävänsä kirjoista molemmissa haastatteluissa, mutta kirjojen katselusta saatettiin pitää ilman varsinaista lukutaitoaakaan. Mielenkiintoisinta tuloksissa on, että ne, jotka eivät pitäneet kirjoista, olivat kaikki yhtä lukuun ottamatta itsensä luku-taitoisiksi luokittelevia. Selitys saattaa löytyä siitä, että kysymys oli kysytty muodossa: ”*Mitä mieltä olet lastenkirjoista*”? Lukutaitoiset lapset vastasivat peruste-luksi *en tykkää* tai *ovat tylsiä, kun ne ei oo jänniä*, koska he saattoivat lukea jo vaativampiakin tekstejä, eikä vain lapsille suunnattuja satu- tai kuvakirjoja.

Haastatteluissa kysyttiin lasten tottumuksia kirjastokäynneistä. Lapsista kaikki olivat joskus käyneet kirjastossa. Yhdeksän lapsista sanoi käyvänsä *harvoin* kirjastossa, näistä harvoin käyvistä neljällä ei ole myöskään omaa kirjastokort-tia. Kahdeksan lapsista mainitsi käyvänsä kirjastossa *joskus* tai *välillä*. Seitse-män lapsista sanoi käyvänsä kirjastolla *usein*, mutta vain yksi heistä täsmensi käyvänsä *kerran viikossa* kirjastossa. Lapset käyttivät sanoja *harvoin*, *joskus*, *välillä* tai *usein*, kun mainitsivat kirjastossa käynneistään. Näitä ajankuvauksia

pohtiessa täytyy ottaa huomioon, että kyse on kuusivuotiaiden omista vastauksista ja heidän aikakäsitteiden määrittelynsä voi olla vielä hataraa. Muutenkin termit, esimerkiksi ”joskus” ja ”usein”, voivat olla hyvin subjektiivisia ajanmääreitä.

Harvoin kirjastossa vierailleet lapset saattoivat hyvin olla niitä lapsia, jotka ovat käyneet kirjastossa ainoastaan varhaiskasvatus- tai esiopetusaikanaan. Usein kirjastossa käyneet lapset puolestaan olivat niitä, jotka kävivät perheensä kanssa kirjastolla myös vapaa-aikanaan. Vastauksissa mainittiin esimerkiksi *oma kirjastopäivä* tai lapset kuvailivat kirjastokäyntejään vapaa-ajalla tietyn henkilön, kuten *äidin*, mukana. Vähän yli puolella esiopetusryhmän lapsista oli oma kirjastokortti kevään 2019 lopussa. Kirjastokortin omistamisella ei näyttänyt olevan haastattelujen perusteella suoraa yhteyttä kirjastossa käymisen taajuuteen, mutta seitsemästä viidellä *usein* kirjastossa käyneellä oli myös oma kortti. Toisaalta neljä omin sanoin *harvoin* kirjastossa vierailevaa ei omistanut korttia keväällä 2019.

Kirjastossa vierailu voi lisätä lasten lukuinnostusta. Alle kouluikäisten lasten kirjastossa vierailusta vastaavat pitkälti lapsen vanhemmat. Tässä ryhmässä lapset olivat käyneet esiopetusryhmän opettajan kanssa usein kirjastossa. Riippuu paljon opettajan omasta kiinnostuksesta viekö hän lapsia kirjastoon tai tuoko hän päiväkotiin erilaisia kirjoja katsottavaksi tai työstettäväksi jollakin tavoin. Tässä kohdin myös kirjaston sijainti päiväkodin vieressä oli otollinen kirjastovierailuille. Lukuinnon hyvä nykytila tässä ryhmässä voi johtua myös tämän esiopetusryhmän ohjaajista, jotka pitävät lasten kirjaharrastusta koko ajan yllä.

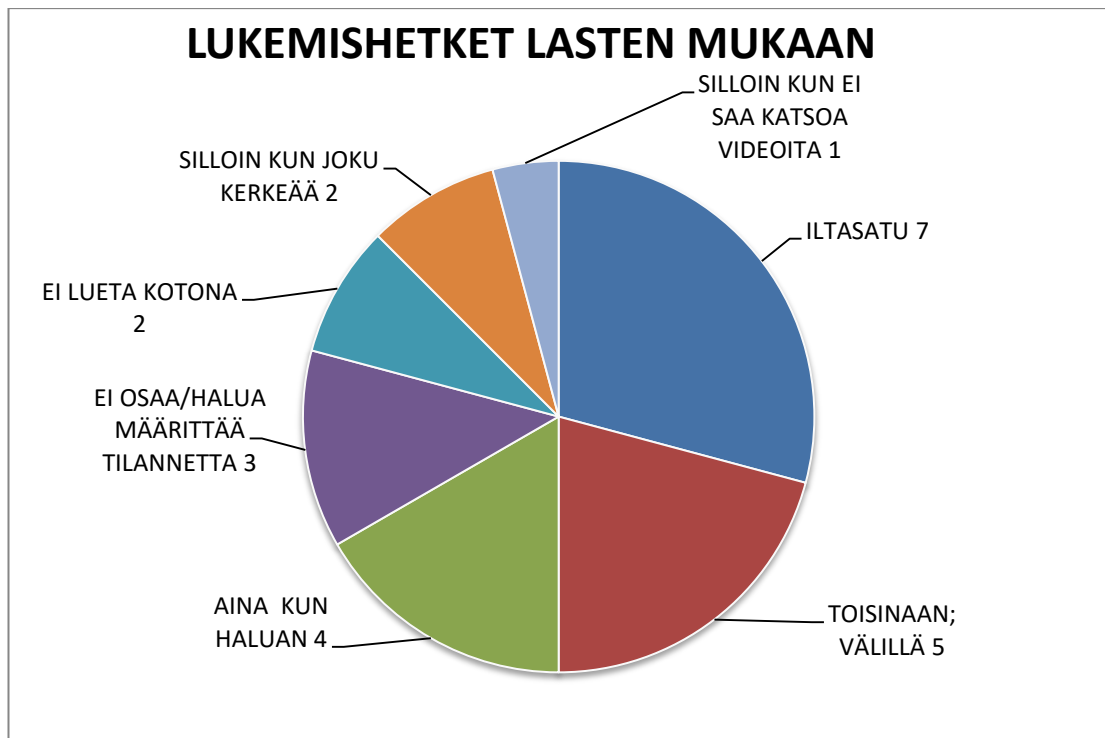
Lapsista kaikki yhtä lukuun ottamatta osasivat mainita jonkin lempikirjan. Kahdeksan lapsista vastasi mieluisekseen kirjaksi jonkin lasten tai nuorten tietokirjaksi luokiteltavan kirjan. Muilla lempikirjan maininneilla oli mielikirjanaan jokin satukirja tai kuvakirja. Mieluisinta lukupaikkaa tai -tapaa kysyttäessä monet lapsista mainitsivat kodin, oman huoneen, olohuoneen, sohvan tai sängyn olevan mieluisa paikka lukemiseen. Muutama vastasi myös, että lukurauha on tärkeää.

6.3 Perheen rooli lastenkirjojen lukijana

Esiopetusryhmän varhaiskasvatuksen opettaja oli huolissaan lasten lukuinnon vähenemisestä ja epäili, lukevatko aikuiset lapsille kotona enää. Lasten omien sanojen mukaan lähes kaikki innostuvat jonkinlaisista kirjoista, joten lukemisen ja kirjojen katselun nykytila ei ole huono. Lisäksi suurimmalle osalle lapsista luetaan tulosten perusteella kirjoja kotona. Alkuhaastattelussa kaksi lasta ilmoitti, ettei heille lueta kotona, loppuhaastattelussa heitä oli kuusi. Lapselle lukivat yleisemmin *äiti* tai *isä*, joskus myös isommat *siskot* sekä *veljet*.

Haastatteluvastausten perusteella voisi helposti yleistää, että kun lapsi oppii lukemaan itse, hänelle lukeminen vähenee. Lasten vastauksista tässä laajuudessa ei voida kuitenkaan tehdä suoria tulkintoja. Loppuhaastattelun ja alkuhaastattelun erona oli, että loppuhaastattelussa jotkut kevään aikana lukemaan oppineet vastasivat, ettei heille enää lueta kotona. Syy ei välttämättä aina ole vanhempien tietoinen lapselleen lukemisen lopettaminen, vaan kyse voi olla myös lapsen omasta innosta ja halusta lukea itse.

Lapsille luettiin vaihtelevissa määrin ja erilaisissa tilanteissa kotona. Alkuhaastattelussa jotkut lapsista halusivat täsmentää lukutilannetta. Kaikki lapset eivät halunneet tai osanneet täsmentää lukutilannetta edes sitä kysyttäessä, mutta nämä mainitsivat kuitenkin, että heille *luetaan*. Useimmille luettiin ainakin toisinaan tai kuin lapsi itse sitä halusi. Seitsemälle lapselle luettiin säännöllisesti iltasatu. Seuraavassa kaaviossa on havainnollistettu lukemisen eri muotoja alkuhaastattelun mukaan.

Kaavio 2. Lapsille lukeminen alkuhaastattelun vastausten perusteella

6.4 Lasten kokemuksia toiminnasta

Loppuhaastattelussa kartoitettiin, mitä lapsille oli jäänyt mieleen kirjoihin liittyvästä toiminnasta. Yhdeksän lasta totesi, ettei heille ollut jäänyt mitään mieleen. Ensimmäisellä toimintakerralla kerrottu Samaa rataa, Pikku Veturi – satu ja sen pohjalta tehty liikuntarata oli jäänyt mieleen seitsemälle lapselle. Jotkut mainitsivat, että luetut sadut olivat jääneet mieleen. Muutama lapsi muisti linnan rakentamisen sekä piirtämisen ja leikit yleisesti.

Kaikki lapset osallistuivat toimintaan. Lasten toimintaa seuraamalla ja havainnoimalla voi tehdä päätelmiä heidän suhtautumisestaan toimintaan. Oman havaintomme mukaan näytti siltä, että lapset keskittyivät satujen kuunteluun yleisesti ottaen hyvin ja jaksoivat kuunnella myös tehtävänannot. Lapset tekivät tehtävät ohjeiden mukaan, ja käsityksemme mukaan suurin osa näytti pitävän tehtävistä. Syy tähän voi olla, että heillä on ollut samankaltaista toimintaa aikaisemminkin ja he ovat tottuneet lukemaan kirjoja esimerkiksi ulkotiloissa ja askartelemaan kirjan pohjalta. Toisaalta osa lapsista vaikutti keväällä kyllästyneiltä, ehkä väsyneiltäkin, kirjoja aktivoivaan toimintaan. Lapsilta toisinaan kuullut

kommentit *ei taas tätä* ja *eiks tää jo riitä* näyttivät myös jatkuvan lukemisen tyrkyttämisen tai toiminnallistamisen kolikon kääntöpuolen. Sitä emme voi kuitenkaan tietää, johtuiko kyllästyminen juuri meidän suunnittelemistamme ja järjestämistämme toiminnoistamme vai siitä, että jotain tämän tapaista oli muutenkin tehty melko paljon lukuvuoden kuluessa.

Jokaisen toimintakerran jälkeen lapsilta kysyttiin kokemuksia toiminnasta. Jokaisessa juttelutuokiossa osa mainitsi tykänneensä toiminnasta, osa ei. Yleisimmin lapset kommentoivat toimintaa sanoilla *kivaa*, *hauskaa* tai *tylsää*. Myös luetut kirjat jakoivat mielipiteitä. Joidenkin mielestä kirjat olivat *lapsellisia*, mutta toisten mielestä *ihan kivoja* tai *hyviä*.

Lasten palautteen perusteella kirjojen pohjalta tehdyn toiminnan ei voida olettaa automaattisesti lisäävän lasten kiinnostusta kirjoja kohtaan. Suurin osa lapsista näytti kuitenkin omien havaintojemme mukaan pitävän kirjojen pohjalta suunnitellusta toiminnasta.

7 Pohdinta

Tavoitteena opinnäytetyössä oli saada lapsille ja heidän perheilleen lisää mielenkiintoa kirjoja ja lukemista kohtaan. Selvitimme lasten kiinnostusta kirjoihin haastatellen jokaista lasta erikseen sekä suunnitellen kirjoihin liittyvää aktiivista toimintaa. Lapselle lukemisesta ja kirjojen katselusta on monenlaista hyötyä sekä huvia. Jokaisesta näkökulmasta voisi tehdä oman opinnäytetyön. Vaikka aiheeseen olisi ollut monta tulokulmaa tai lähestymistapaa, niin rajasimme tämän opinnäytetyön tarkastelun lukuinnon merkityksen kielelliseen kehitykseen.

Esiopetusryhmän varhaiskasvatuksen opettaja on itse kiinnostunut lastenkirjallisuudesta ja siitä syystä kirjoja on luettu ja hyödynnetty ryhmän toiminnassa jo syksystä lähtien aktiivisesti. Esiopetusryhmä vieraillee lisäksi säännöllisesti päiväkodin vieressä sijaitsevassa kirjastossa. Jonkin toisen esiopetusryhmän kohdalla tulokset voisivat olla toisenlaisia. Opinnäytetyön tuloksissa huomionarvoista on, että tämä on aika suppea otanta esiopetusikäisistä lapsista, ja opinnäyte-

työtämme voi pitää oikeastaan tapaustutkimuksena, sillä toteutimme tutkittavaa asiaa ainoastaan tässä yhdessä ryhmässä ilman verrokkiryhmää.

7.1 Työn eettisyys ja riskit

Lapsia kohdeltiin tasa-arvoisesti ja kunnioittavasti kaikissa ohjatuissa tehtävissä ja toiminnoissa. Lasten vanhemmilta kysyttiin lupa lasten haastatteluun. Lasten osallistuminen oli täysin vapaaehtoista, eikä lasten henkilöllisyystietoja tuotu missään näkyville. Haastattelujen vastauksien analysointi ja tarkastelu toteutettiin niin, että yksittäisen vastaajan henkilöllisyys ei tule esille opinnäytetyön missään vaiheessa. Lapset eivät myöskään saaneet tietää toistensa haastattelu- vastauksia, elleivät ole niistä keskenään jutelleet. Haastatteluihin ja muuhun toimintaan liittyvät suunnitelmien luonnokset sekä lasten nimiä sisältävät dokumentit tuhottiin opinnäytetyön valmistuttua.

Mahdollisina riskeinä tämänkaltaisissa opinnäytetöissä on, että lapset eivät ymmärrä kysymyksiä niiden helpposta asetelusta huolimatta tai pelleilevät eivätkä vastaa tosissaan. Lapsia haastatellessa vaikutti kuitenkin siltä, että nämä lapset ymmärsivät kysymykset ja vastasivat aidosti. Riskeihin kuuluu lisäksi se, että lapset eivät innostu toiminnasta, vaikka siitä yritetään muotoilla monipuolista ja eri tavoin toteutettavaa.

Kehittämistutkimuksessa käytetään tiedonkeruumenetelmänä yleisesti teema- haastattelua, mutta käytettävissä olevan ajan rajallisuuden vuoksi päädyttiin kyselylomakkeeseen, joka käytiin läpi kunkin lapsen kanssa. Jotta syvällisempi haastattelu olisi ollut lasten kanssa mahdollinen, olisi pitänyt olla enemmän aikaa tutustua heihin ja luoda luottamuksellinen suhde kuhunkin haastateltavaan. Toisaalta saadut tiedot olivat mielestämme riittäviä suhteessa opinnäytetyömme laajuuteen ja tavoitteeseen. Kysymykset olivat kuitenkin avoimia ja lapsilla oli mahdollisuus vastata niihin niin laajasti kuin heistä tuntui hyvältä.

7.2 Kokemuksia opinnäytetyön työstämisestä

Opinnäytetyön teoriaosuudessa tarkasteltiin esiopetusta sekä lukemista lukutaidon ja lukuinnon näkökulmista. Esiopetusikäisten lukuintoa käsittelevää kirjallisuutta oli haastavaa löytää. Tämän ikäisten kohdalla mielenkiinto näyttää kohdistuvan lukutaidon kehittymiseen. Lisäksi haasteellista oli löytää aineistoa toiminnallisuuden vaikutuksesta lasten lukuintoon. Esiopetusikäisten lukuintoon kiinnitettiin huomiota lähinnä Lukuinto-ohjelmassa, jossa lukuintoa edistäviä toimintoja oli suunniteltu 6–16-vuotiaille oppilaille (Lukuinto 2019).

Suunnitelmat toimintoja varten olivat melko vapaamuotoiset ja joustavat. Etukäteen jokaiselle toimintakerralle määriteltiin teema lasten kiinnostuksenkohteiden mukaan, mietittiin teemaan sopivat tehtävät sekä etsittiin kuhunkin teemaan soveltuva kirja tai satu. Teimme jokaista toimintakertaa varten karkean suunnitelman. Lasten kanssa toimiessa kovin yksityiskohtaiset suunnitelmat eivät välttämättä ole perusteltuja, sillä tilanteet voivat muuttua nopeasti. Käytössämme oli toimintoihin noin kaksi tuntia aamupäivisin. Aika riitti kirjan lukemiseen ja toimintoihin, mutta palautteen kysymiseen ja yhteiseen pohdintaan lasten ja henkilökunnan kanssa olisi voinut varata enemmän aikaa. Palautteen kysymiseen olisi voinut käyttää esimerkiksi hymynaamakuva-arviointia tai muuta helppoa tapaa.

Haastatteluiden perusteella leikkiminen oli lasten lempipuhua, ja se otettiin huomioon toiminnallisten tehtävien suunnittelussa. Lasten lempikirjoja olisi myös voinut ottaa mukaan toimintoihin ja lisätä näin lasten osallisuutta. Tehtäviä laadittaessa yritettiin huomioida, että tehtävät olisivat kaikille sopivan haasteellisia. Lapset auttoivat toisiaan, jos joku tehtävä tuotti hankaluuksia. Tehtävien tekeminen opetti näin myös yhteistyötaitoja ja toisten huomioimista. Näiden toiminnallisten tehtävien kautta voidaan lukuinnon lisäämisen ohella kehittää myös ryhmätyötaitoja ja luovuutta.

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa määritellään oppimiskokonaisuudet, joiden tavoitteena on tukea laaja-alaista osaamista. Oppimiskokonaisuuksia ovat muun muassa kielten rikas maailma, ilmaisun monet muodot sekä kasvan ja kehityn. Eri oppimiskokonaisuuksiin liitettyjä tavoitteita ja sisältöjä yh-

distelemällä voidaan luoda tarkoituksenmukaisia oppimiskokonaisuuksia. (Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014, 30.) Opinnäytetyössä yhdistyivät luontevasti edellä mainitut oppimiskokonaisuudet. Esiopetusryhmän opettaja Kirsi Rehunen (2019) kuvaa palautteessaan toimintaa sanoilla:

Toimintaa yhdistettiin niin liikkumiseen, tarinankertomiseen saduttaen kuin askarteluun ja leikkiinkin. Tämä aikaansai sen, että monen lapsen luontaiset vahvuudet yhdistyivät kuuntelemiseen ja tarinoiden tuottamiseen.

Laaja-alaiset oppimiskokemukset toteutuivat, koska kiinnostuksen herättäminen lukemista ja kirjoja kohtaan yhdistyi muun muassa liikuntaan ja ilmaisuun. Lapset saivat liikkua kirjan mukaan ideoidulla temppuradalla tai piirsivät ja askartelivat satukirjojen pohjalta.

Yhtenä tavoitteena opinnäytetyössä oli tehdä lukemiseen innostava kirjallinen opas päiväkodin ja lasten vanhempien käyttöön. Lopputuloksena oli Kirjakivaa ja lukulystiä -vihkonen, johon oli koottu esimerkkejä kirjojen toiminnallistamisesta ja eri tavoilla lukemisesta. Toimitimme vihkosen esiopetuksen opettajalle, jonka kautta se toivottavasti leviää lasten ja heidän perheidensä käyttöön. Rehuselta saadun palautteen mukaan kiinnostus kirjoihin ja satujen sekä tarinoiden elävöittämiseen toteutui. Myös vihkonen vaikutti hänen mielestään erittäin hyvältä. (Rehunen 2019.)

Toisaalta olisi ollut mielenkiintoista saada palautetta lasten vanhemmilta tai päiväkodin työntekijöiltä vihkosen houkuttelevuudesta ja käytettävyydestä jo tähän opinnäytetyöraporttiin. Vihkosen toimittamisen aikataulussa olisi voinut kiinnittää huomiota tähän seikkaan ja toimittaa vihkonen jo hyvissä ajoin päiväkotiin. Palautteen perusteella vihkosta olisi voinut vielä edelleen kehittää.

Opinnäytetyön myötä lapselle lukemisen ja lastenkirjallisuuden merkitys kirkastui. Lastenkirjallisuutta voidaan hyödyntää monella tapaa. Se edellyttää perehtymistä kirjallisuuteen ja sen mahdollisuuksiin. Opinnäytetyön tekeminen kehitti tiedonhankinta- ja ryhmänohjaustaitoja. Teorian löytäminen aiheesta oli haasteellista. Pelkästään lukuintoa käsitteleviä teoksia ei tuntunut löytyvän. Oli mielenkiintoista pohtia lukutaidon ja lukuinnon merkitystä. Pohtiminen herättää kysymyksen esimerkiksi siitä, kumpi tulee ensin, lukutaito vai lukuinto. Kiinnostuuko lapsi ensin kirjoista ja sitten oppii lukemaan vai toisinpäin?

Varhaiskasvatuksessa on tärkeää tutustuttaa lapset monipuolisesti kirjoihin ja erilaisiin teksteihin ja synnyttää heissä myönteinen asenne kirjoja ja lukemista kohtaan. Tämä myönteinen asenne on varmasti hyödyksi heille myös lukemaan opettelussa. Opinnäytetyö antoi kokemuksia lasten haastatteluista, toimintojen suunnittelusta sekä laaja-alaisen oppimisen tukemisesta eri menetelmiä yhdistellen.

7.3 Luotettavuuden pohdinta

Kehittämistutkimuksen luotettavuutta arvioitaessa tarkastellaan Kanasen (2012, 166) mukaan erityisesti sitä, kuinka hyvin työn eri vaiheet ja tehdyt ratkaisut on dokumentoitu. Toikon & Rantasen (2009, 122) mielestä luotettavuus liittyy ennen kaikkea tiedon käyttökelpoisuuteen.

Työn luotettavuuteen on pyritty vaikuttamaan kuvaamalla työn päävaiheet ja tehdyt ratkaisut raportissa niin, että lukija pystyy niiden perusteella arvioimaan työtä ja tulosten luotettavuutta. Opinnäytetyö antaa tietoa yhden esiopetusryhmän lasten suhtautumisesta lukemista kohtaan ennen ja jälkeen toiminnallisten tehtävien. Tietoja ei voida yleistää koskemaan muita ryhmiä, mutta samankaltainen opinnäytetyö on toistettavissa jossain toisessa varhaiskasvatuksen ryhmässä. Opinnäytetyössä tietoa kerättiin, jotta saatiin esille lasten oma suhtautuminen lukemista sekä kirjoja kohtaan ja pystyttiin arvioimaan toiminnallisten tehtävien vaikutus lasten näkemysten mahdolliseen muuttumiseen. Laajemman kuvan saamiseksi lasten lukemisen tilasta olisi pitänyt haastatella myös heidän vanhempiaan. Toisaalta lasten haastattelua voidaan pitää opinnäytetyön laajuuteen nähden riittävänä.

Mahdollisia tulevia opinnäytetöitä tai jatkotutkimuksia varten tässä opinnäytetyössä tutkittuja asioita voisi toteuttaa muissakin varhaiskasvatus- tai esiopetusyksiköissä tai laajentaa pitkittäisseurantatutkimukseksi, jossa lasten lukutaitoa ja -innostusta seurattaisiin esimerkiksi läpi peruskoulun. Kysymyksiä voisi laajentaa ja tarkentaa laajempia tutkimuksia varten. Olisi mielenkiintoista toistaa sama työ esimerkiksi e-kirjoja tai äänikirjoja hyödyntäen, koska monet haastatteluista lapsista olivat kiinnostuneet digitaalisista laitteista ja sovelluksista.

Lähteet

Aerila, J - A & Kauppinen, M. 2019. Sytytä lukukipinä. Pedagogisia keinoja luokituksen herättelyyn. Jyväskylä: Pc-kustannus.

Aivoliitto 2019. Kehityksellinen kielihäiriö. Tietoa. Tunnistaminen. <https://www.aivoliitto.fi/kehityksellinenkielihairio/tietoa/tunnistaminen/>. Luettu 23.8.2019.

Beskow, E. 1989. Sesselin seikkailu. Helsinki: Gummerus

Colliander, T. 1981. Seitsemän satua. Espoo: Amer-yhtymä Oy.

Donaldson, J. & Scheffler, A. 2016. Leo ja lentävät lääkärit. Karkkila: Kustannus - Mäkelä Oy.

Edu.fi 2018. Perusopetus. Fysiikka ja kemia. Kiinnostus fysiikkaa ja kemiaa kohtaan. Kiinnostus ja motivaatio. https://www.edu.fi/perusopetus/fysiikka_ja_kemia/kiinnostus_fysiikkaa_ja_kemiaa_kohtaan/kiinnostus_ja_motivaatio. Luettu 16.11.2018

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet. 2014. https://www.oph.fi/download/163781_esiopetuksen_opetussuunnitelman_perusteet_2014.pdf Luettu 6.10.2018

Hakamo, M.- L. 2011. Puhekuplia. Lapsen puheen ja kielellisen tietoisuuden kehittäminen. Helsinki: Lasten Keskus.

Heikkilä-Halttunen, P. 2015. Lue lapselle! Opas lasten kirjallisuuskasvatukseen. Jyväskylä: Atena Kustannus Oy.

Helavuo, M. 2016. 100 syytä lukea. Lukukipinän sytytyskirja. Helsinki: BTJ Finland Oy.

Hirsjärvi, S & Hurme, H. 2011. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Gaudeamus Oy

Hämäläinen, M. 2019. Kirjastovirkailija. Taipalsaaren kunnankirjasto. Taipalsaarri. Haastattelu 8.2.2019.

Kananen, J. 2012. Kehittämistutkimus opinnäytetyönä. Kehittämistutkimuksen kirjoittamisen käytännön opas. Jyväskylän Ammattikorkeakoulun julkaisuja - sarja. Tampere: Tampereen Yliopistopaino Oy. Juvenes Print.

Kananen, J. 2010. Opinnäytetyön kirjoittamisen käytännön opas. Jyväskylän Ammattikorkeakoulun julkaisuja – sarja. Tampere: Tampereen Yliopistopaino Oy. Juvenes Print.

Knapman, T. & Mantle, B. 2017. Samaa rataa takaisin, Pikku Veturi. Karkkila: Kustannus - Mäkelä Oy.

Kumpumäki, J. 2010. Mistä on motivaatio tehty- Oppilaiden näkemyksiä ja kokemuksia motivaatiosta peruskoulun kuudennella vuosiluokalla. Pro gradu-tutkielma. Opettajankoulutuslaitos. Hämeenlinnan kasvatustieteiden tiedekunta.

KvaliMOTV 2019. Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Menetelmäopetuksen tietovaranto. https://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/L6_3_3.html. Luettu 6.9.2019

Leino, K., Nissinen, K., Puhakka, E. & Rautopuro, J. 2017. Lukutaito luodaan yhdessä. Kansainvälinen lasten lukutaitotutkimus (PIRLS 2016). Jyväskylä: Koulutuksen tutkimuslaitos

Lerikkanen, M-K., Kiuru, N., Pakarinen, E., Viljaranta, J. Poikkeus, A-M. Rasku-Puttonen, H. Siekkinen, M. & Nurmi, J-E. 2012. The role of teaching practices in the development of children's interest in reading and mathematics in kindergarten Contemporary Educational Psychology 37 (2012) 266–279.

Lukimat 2019. Lukeminen. Tietopalvelu. Lukutaito kehittyy. Perustaitojen kehittyminen. <http://www.lukimat.fi/lukeminen/tietopalvelu/lukutaito-kehitty/perustaitojen-kehittyminen>. Luettu 23.8.2019.

Lukuinto 2019. Lukuinto-ohjelma. <http://www.lukuinto.fi/lukuinto-ohjelma.html>. Luettu 7.8.2019.

Lukukeskus 2019. Lue lapselle. 5 faktaa lasten ja nuorten lukemisesta. <https://lukukeskus.fi/5-faktaa-lasten-ja-nuorten-lukemisesta/>. Luettu 12.8.2019

Lukukeskus 2013. Miksi lukeminen on tärkeää. Huoneen taulu. <https://lukukeskus.fi/lukuviikko2014/miksi-lukeminen-on-tarkeaa-huoneentaulu/>. Luettu 24.6.2019

Lukuliike 2019. <https://lukuliike.fi/>. Luettu 7.8.2019.

McGeown, S. P. 2012. Sex or gender identity. Understanding children's reading choices and motivation. Journal of Research in Reading. 38(1), 2015, 35 – 46. DOI: 10.1111/j.1467-9817.2012.01546. Luettu 12.8.2019

Opetushallitus 2018. Koulutus ja tutkinnot. Esiopetus. https://www.oph.fi/koulutus_ja_tutkinnot/esiopetus. Luettu 10.8.2019

Opetus- ja kulttuuriministeriö 2019a. Esiopetus. <https://minedu.fi/esiopetus>. Luettu 25.6.2019.

Opetus- ja kulttuuriministeriö 2019b. Varhaiskasvatus. <https://minedu.fi/varhaiskasvatus> Luettu 25.6.2019

Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014. 2016. Opetushallitus. Helsinki

Perusopetuslaki 628/1998

Poikien oppimishaasteet ja – ratkaisut vuoteen 2025. OPH 2.0 -ennakoinnin kehittämisohjelman pilotointi. Raportit ja selvitykset 2019:9. Opetushallitus. <https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/poikien-oppimishaasteet-ja-ratkaisut-vuoteen-2025.pdf>. Luettu 7.8.2019.

Rehunen, K. 2019. Varhaiskasvatuksen opettaja. Päiväkoti Satulaiva. Taipalsaari. Sähköpostiviesti 20.9.2019.

Revello, E. 2019. Kirjastopedagogi. Lappeenrannan pääkirjasto. Lappeenranta. Haastattelu 6.3.2019.

Ritala-Koskinen, A. 2001. Lasten haastattelu tutkijan haasteena. Teoksessa Kangassalo, M. & Suoranta, J. (toim.) Lasten tietoyhteiskunta. Tampere: Tampere University Press. 145 – 169. https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/65398/lasten_tietoyhteiskunta_2001.pdf?sequence=1#page=169. Luettu 3.9.2019.

Roos, P & Rutanen, N. 2014 Varhaiskasvatuksen Tiedelehti — Journal of Early Childhood Education Research Vol. 3, No. 2, 2014, 27–47. <https://jecer.org/wp-content/uploads/2014/10/Roos-Rutanen-issue3-2.pdf>. Luettu 12.6.2019

Rättyä, K. Mitä kirjallisuuskasvatus on? Kielikukko 2013(2), 34–39.

Suojala, M. 2009. Lastenkirjallisuus kielen ja kuvittelukyvyn laajentajana. Teoksessa Ruokonen, I., Rusanen, S. & Välimäki, A – L. (toim.) Taidekasvatus varhaiskasvatuksessa. Iloa, ihmettelyä ja tekemistä. Helsinki: Yliopistopaino Oy, 40 – 47.

Toikko, T. & Rantanen, T. 2009. Tutkimuksellinen kehittämistoiminta. Näkökulmia kehittämisprosessiin, osallistamiseen ja tiedontuotantoon. Tampere. Tampereen Yliopistopaino Oy.

Varhaiskasvatuslaki 540/2018

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018. Opetushallituksen määräykset ja ohjeet 2018:3a. Opetushallitus. Helsinki.

Vasquez, R. 2000. Interviewing children. Excerpts from an article for Court Appointed Special Advocates to help professional evaluators interview children. http://www.hunter.cuny.edu/socwork/nrcfcpp/downloads/Interviewing_Children_0508.pdf. Luettu 10.8.2019

Viljanen, K. 2018. Kaikki lapset eivät enää tiedä, miten kirjaa käytetään, sanoo lasten lukemista yli 30 vuotta seurannut asiantuntija. Helsingin Sanomat 3.12.2018. <https://www.hs.fi/elama/art-2000005917375.html>. Luettu 7.8.2019

Vilka, H. & Airaksinen, T. 2003. Toiminnallinen opinnäytetyö. Jyväskylä: Tammi

Liite 1. Lasten haastattelun kysymykset

NIMI _____

1. Mitä teet mieluiten, kun et ole eskarissa? _____

2. Osaatko jo itse lukea tai kirjoittaa? _____

3. Mitä mieltä olet lastenkirjoista? _____

4. Mikä on lempikirjasi? _____

5. Onko sinulla oma kirjastokortti? _____

6. Käytkö kirjastossa? (esim. usein, harvoin, et koskaan) _____

7. Lukeeko joku sinulle kotona kirjoja? _____

jos vastasit kyllä, haluatko tarkentaa (kuka/milloin?) _____

8. Luetko itse tai katseletko itse kotona kirjoja? _____

9. Onko sinulla omia kirjoja? _____

10. Mikä olisi itsellesi mieluisin lukutyyli? Eli paikka, tapa tai tyyli katsella kirjoja?

_____
_____
_____
_____

11. Mitä sinulle jäi mieleen kirjatoiminnasta?

_____
_____
_____
_____

Kirjakivaa ja lukulystiä

- kirjoista kokonaisvaltainen elämys

Lapsia ja nuoria on viimeaikoina houkuteltu lukemaan enemmän erilaista kirjallisuutta erilaisin keinoin. Useissa Suomen kunnissa käytetään lukudiplomeita, kirjavinkkausta ja muutakin kirjaston ja koulun järjestämään toimintaa. Kuitenkin suuri osa toiminnasta kohdistuu vasta nimenomaan koulunsa aloittaneisiin lapsiin. Tämän vinkkikokoelman tarkoituksena on antaa alle kouluikäisille lapsille ja heidän kanssaan aikaa viettäville aikuisille joitain vihjeitä miten saada pienemätkin lapset innostumaan kirjoista ja houkutella erilaisien lukukokemusten pariin. Lukukokemuksella tarkoitetaan tässä kirjojen kokonaisvaltaista elämystä. Satu tai joku muu kirjan sisältö voi muuttua lapsen elämässä leikiksi tai muuksi toiminnaksi. Nämä vinkit on kerätty tähän kokoelmaan osittain omasta toiminnastamme lasten parissa mm. opinnäytetyömme aikana ja pohjana on käytetty Aerilan & Kauppisen vuonna 2019 ilmestynyttä teosta *Sytytä lukukipinä*. Muutakin aiheeseen liittyvää kirjallisuutta löytyy.

Kaikki lapset eivät innostu satujen lukemisesta. Tärkeää on, että lapselle ja lapsen kanssa kuitenkin luetaan jotain. Jos lapsi osaa itse jo lukea, on tärkeää, että lapsi saa lukea myös aikuiselle. Ja etenkin pienimmille lukijoille on hyvä silti aikuisen tai esimerkiksi isomman sisaruksen lukea ääneen. Satujen ja tarinoiden lisäksi lapsille on tarjolla paljon muunkinlaista kirjallisuutta, esimerkiksi tietokirjoja. Kirjoihin liittyviä toimintoja voi itse soveltaa ja muunnella tarpeen mukaan lapsen innostuksen mukaan. Joitakin toimintoja on mahdollista tehdä isommankin lapsiryhmän kanssa, esimerkiksi varhaiskasvatus- ja esiopetusryhmissä. Esitellyt toiminnot ovat sellaisia, että ne toimivat varsinaisen lukuinnostuksen lisääjinä, mutta myös tukevat lapsen kokonaisvaltaista asioiden kokemista, motoristen taitojen kehittymistä, kielellistä hahmottamista sekä monta muutakin oppimisen aluetta sorminäppäryydestä luovaan ilmaisuun.

Marja-Leena Helkilinna

Leena Meuronen

Sisällys

1	Kirjojen toiminnallistaminen	4
1.1	Lukupaikkoja ja –tapoja	4
1.2	Toiminnallistamisen eri keinoja	5
1.3	Vinkkejä tarvittavista välineistä	7
2	Esimerkkejä toiminnallistamisesta	8
2.1	Liikunnallinen toiminta kuvakirjan pohjalta	8
2.2	Sadun liittäminen osaksi luovaa toimintaa	9
2.3	Sanaseikkailu.....	10
2.4	Linnan rakentaminen	13
2.5	Tarinapolku tai kirjan muuttaminen ”peliksi”	13
2.6	Äänimaiseman luomiseen kirjaan	14
2.7	Luontoaiheinen toiminta.....	15
	KIRJALLISUUTTA AIHEESTA.....	17
	LINKKEJÄ LUKEMISESTA	17

1 Kirjojen toiminnallistaminen

Lasten kiinnostusta kirjoja kohtaan voidaan yrittää lisätä muun muassa luomalla erilaisia tapoja ja etsimällä eri paikkoja lukea kirjoja tai liittämällä kirjoihin erilaisia toimintaa. Kirjat voivat olla myös valmiiksi toiminnallisia.

Toiminnallisia kirjoja on kuitenkin vielä melko vähän markkinoilla, ja ne on suunnattu lähinnä pienille lapsille. Toiminnallisuutta sisältäviä kirjoja ovat esimerkiksi kuvakirjat, kurkistusluukkukirjat, äänikirjat ja verkkomateriaalia sisältävät hybridikirjat. Toiminnallisuuden lisäämiseen voi käyttää mielikuvitusta. Eräs yhdysvaltalainen opettaja hankki luokkaansa kuntopyörät, joita lapset saivat polkea lukiessaan.

1.1 Lukupaikkoja ja -tapoja

Lukeminen on kokonaisvaltaista toimintaa, joten lukutavalla ja -paikalla on merkitystä. Lapselle on hyvä tarjota mahdollisimman usein luettavaa ja erilaisia lukutilanteita. Myönteinen suhtautuminen lukemista kohtaan syntyy yhteisestä lukemisesta ja lukemiseen liittyvästä toiminnasta kotona tai luokassa.

Vanhemman antamalla esimerkillä on suuri merkitys lapsen lukuinnon herättämisessä. Lapsen kiinnostus kirjoja ja lukemista kohtaan syntyy, kun hän näkee, että vanhemmat lukevat kirjoja ja suhtautuvat lukemiseen myönteisesti.

Kirjaa voi katsella esimerkiksi hämähäkkikeinussa keinuen tai kiipeilytelineen verkolla lepäillen. Kirjaa voidaan lukea sateen ropinaa kuunnellen tai vaikka lumilinnassa talvella. Kirjan voi ottaa mukaan auto- tai junamatkalle, ja pitkä lentomatka sujuu joutuisammin hyvän kirjan kanssa.

Lukea voidaan myös kovalla äänellä reippaasti puhuen tai hiljaa kuiskaten. Lukemistavan vaihtelua syntyy myös sillä, että lukutaitoinen lapsi itse lukee vuoroitellen aikuisen kanssa tai lukutaidoton lapsi selittää itse aikuiselle esimerkiksi kuvien perusteella kirjan tapahtumia.

Lukukoirat ja muut lukueläimet ovat hyviä kuuntelijoita ja innostavat lapsia lukemaan ääneen. Kaikkien ei kuitenkaan ole mahdollista saada oikeaa eläintä.

Onneksi lukukaverina voi toimia myös kaupasta ostettu tai itse tehty pehmoeläin. Helppoja pehmolelujen ohjeita ja kaavoja on tarjolla ilmaiseksi esimerkiksi internetissä Pinterest -palvelussa.

Lukemiseen ja kirjojen katseluun on hyvä olla tarjolla rauhallinen paikka ja riittävästi aikaa. Toisaalta kirjojen pariin voi lapsia innostaa uusi ja yllättävä paikka. Paikka voi liittyä kirjan tunnelmaan tai teemaan esimerkiksi niin, että jännittävää kirjaa voi lukea hämyisessä majassa, jonka lapsi voi rakentaa itsekin sekä luontokirjaa vaikka metsän siimeksessä.

Vaikka puhutaankin kirjojen toiminnallistamisesta, kaikki lapset eivät pysty keskittymään samanaikaiseen lukemiseen ja toimintaan. Esimerkiksi sateen ropina tai hämähäkikokeinun liike voi häiritä keskittymistä kirjaan. Kotona oma rauha voi löytyä esimerkiksi omasta huoneesta, mutta kirjojen lukemista varten voi rakentaa myös oman majan, jonne voi vetäytyä yhdessä kirjan kanssa. Tällaisen majan voi rakentaa myös päiväkotiin yhdessä muiden kanssa. Majan voi toteuttaa monella eri tavalla. Majan rakentamiseen ei aina tarvita materiaaleja vaan rauhallinen lukupaikka voi löytyä esimerkiksi pöydän alta.

Majan voi toteuttaa myös laaja-alaisen oppimisen projektina, jolloin siinä yhdistyvät äidinkieli, kirjallisuus, kuvataide, arkkitehtuuri ja erilaisten materiaalien käyttämiseen tutustuminen. Majan rakennusmateriaaleina voi käyttää esimerkiksi isoja pahvilaatikoita. Majan voi koota myös vanteista ja pussilakanoista. Pussilakanan voi pujottaa myös pienen pöydän päälle, jolloin pussilakanasta muodostuu majalle seinät ja pöytälevystä katto. Majan voi löytää myös luonnosta vaikka suuren kuusen oksien katveesta tai rakentaa itse luonnosta löytyvistä materiaaleista.

1.2 Toiminnallistamisen eri keinoja

Toiminnallistamisen ei tarvitse olla hankalaa tai monimutkaista. Aluksi kannattaa lähteä liikkeelle lapsen omista kiinnostuksen kohteista tai leikeistä. Kirjan voi valita luettavaksi sen perusteella, mistä lapsi pitää. Lukuhetkestä kannattaa tehdä mieluisa yhteinen tuokio, joka sopii lapselle. Jos lapsi pitää esimerkiksi laivoista, niin silloin valitaan laiva-aiheisia kirjoja.

Lapsi voi toistaa tai jatkaa kirjan satua, teemaa tai aihetta omissa leikeissään. Se on lapsen itsensä luomaa toiminnallistamista. Monet prinsessaleikit pohjautuvat tuttuihin prinsessasatuihin! Lapsen kanssa voi aikuinenkin leikkiä satua tai siitä voi tehdä vaikka näytelmiä.

Kirjojen toiminnallistamiseen voidaan käyttää monia eri tyynejä tai tapoja, kaikkea, mitä ikinä sitten joku keksiikään. Kirjoihin voidaan liittää esimerkiksi piirtämistä, maalausta tai muuta askartelua. Kirjojen lukemisen taustalla voidaan soittaa erilaisia ääniä, jotka sopivat satuun tai kuunnella sadun tunnelmaan sopivaa musiikkia. Lapsi voi itsekin luoda kirjan aihepiiriin sopivaa omaa musiikkia tai tehdä vaikka sadusta laulun.

Kirjoja voidaan toiminnallistaa myös lisäämällä niihin liikuntaa tai tekemällä lukemisesta pidempiaikainen projekti, jossa kirjaa luetaan vähitellen eteenpäin ja samanaikaisesti rakennetaan esimerkiksi nukketeatteria. Lapsi saa itse askarrella teatterin, nuket ym. muut siihen kuuluvat asiat ja aikuinen voi auttaa.

Lapsen esittämiä lauluja, leikkejä ja omia satuja voidaan myös videoida tai taltioida muutoin. Niistä voidaan tehdä kirjoittamalla ja piirtämällä lisää lapsen omia kirjoja!

1.3 Vinkkejä tarvittavista välineistä

Useimpiin kirjoihin liittyviin toimintoihin ei tarvita erikoisia välineitä. Kaiken perustana on kirja, jonka ympärille elämystä rakennetaan. Kirjaksi käy melkein mikä vaan, mutta toimintaa on helpompi suunnitella jo valmiisi tietyn aihepiirin mukaan. Esimerkiksi merirosvoleikkiin sopii parhaiten merirosvokirja.

Aika usein askarteluun tarvitaan paperia, pahvia, kangasta, erilaisia värejä ja tietenkin sakset ja liimaa. Teippi ja nitoja voivat olla myös tarpeelliset. Onneksi kotonakin voidaan käyttää myös kierrätyspahveja tähän. Kaikki vessapaperirullat ja kartonkipakkaukset uusiokäyttöön!

Teatterinuken rakentamiseen voi käyttää erilaisia tarvikkeita ja materiaaleja esimerkiksi paperia, kangasta, puupalikoita ja kartonkia. Nukke pitää suunnitella niin, että sitä pystyy helposti liikuttamaan. Nukketeatterin näyttämön rakentamiseen tai maisemien luomiseen, jossa näytelmä tapahtuu, voidaan käyttää myös esimerkiksi kotoa löytyviä pahvilaatikoita, tölkkejä ja paperirullia.

Musiikillisissa toiminnoissa voidaan käyttää esimerkiksi rytmisoittimia tai kaikkea muutakin, josta lähtee ääntä. Lapsi voi itse rakentaa myös omia soittimiaan esimerkiksi tyhjentyneistä ketsuppipulloista laittamalla sisään jotain rapisevaa, kuten kiviä tai herneitä. Lisäksi esimerkiksi kirjastoista voi lainata useita erilaisia taustamusiikkeja tai ääniä sisältäviä cd-levyjä.

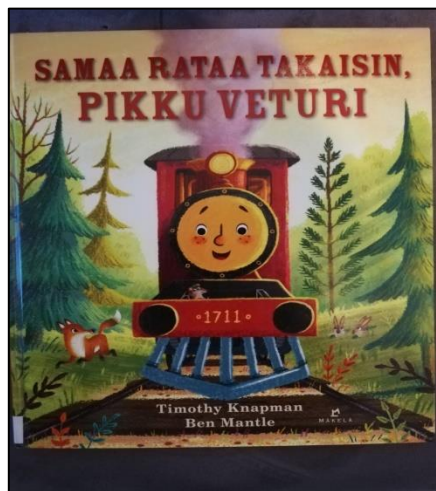
Liikunnalliseen toimintaan voidaan apuvälineinä käyttää esimerkiksi hyppynaruja, erilaisia vanteita, keiloja, palloja ja sellaisia huonekaluja, joita voi hyödyntää turvallisesti kiipeilyyn. Näytelmiin ja leikkimiseen tarvitaan roolivaatteita, joita voi hankkia esimerkiksi kirpputoreilta tai tehdä itse. Mielikuvituksessa tavallinenkin (esimerkiksi äidin tai isän) vaate voi toimia hyvinkin supersankariasuna. Viitan saa vaikka pienestä pöytäliinasta tai sopivan kokoisesta kankaanpalasta.

2 Esimerkkejä toiminnallistamisesta

2.1 Liikunnallinen toiminta kuvakirjan pohjalta

Kirjan lukemisen voi yhdistää myös liikuntaan tekemällä lapsille jotain liikuntaa lisäävää toimintaa, kuten temppuradan, joka noudattelee kirjan juonta. Helpointa on valita kirja, jossa seikkaillaan ja liikutaan, mutta temppuradan voi ideoida melkein mistä tahansa kirjasta.

Temppuradan voi toteuttaa esimerkiksi *Samaa rataa takaisin, Pikku Veturi* –kirjan pohjalta. Kirjan ovat kirjoittaneet ja kuvittaneet Timothy Knapman ja Ben Mantle. Kirjassa pieni veturi lähtee ensimmäistä kertaa yksin matkaan ja kokee mieleenpainuvan seikkailun. Matkalla se muun muassa kulkee siltaa pitkin, kiipeä vuorelle ja ylittää joen. Temppuradalla silta voi olla vaikka pitkä penkki, jota pitkin lapset kulkevat ja vuorelle voidaan kiivetä puolapuilla kiinnitettyjen vanteiden läpi. Kirjan lukemisen jälkeen lapset voivat jatkaa veturin seikkailuita keksimällä veturille lisää erilaisia reittejä. Veturi voi vaikka mennä tunneliin tai syöksyä rotkoon.

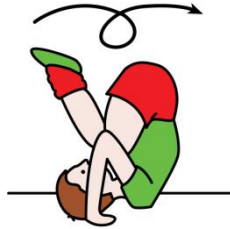
TARVITTAVAT VÄLINEET:

-naruja

-pitkä puupenkki (esim. pirttikalustosta), maahan kaatunut puunrunko ulkona tms.

-ryömimistunneli tai jokin esine, jonka alta voi ryömiä

- puolapuut tai jokin muu kiipeilypaikka
- hernepusseja
- vanteita
- säkkituoli tai tyynyjä

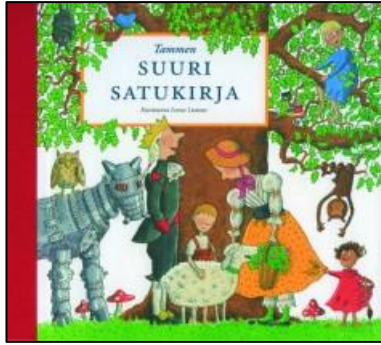

2.2 Sadun liittäminen osaksi luovaa toimintaa

Sadun ei tarvitse loppua sanoihin *sen pituinen se*. Sadun voi herättää henkiin keksimällä sille jatkoa. Tammen Suuressa Satukirjassa on Tito Collianderin satu nimeltä *Satu karkuteillä*. Satu lähti karkuteille siitä kirjasta, jonka lehdille se oli alun perin kirjoitettu ja päättyi lopulta aivan toisen kirjan kansien väliin. Jos tällainen toteutetaan esimerkiksi ryhmässä, niin kaikki lapset saavat piirtää, millaiseen kirjaan satu päättyi ja mitä sille siellä tapahtui. Lopuksi kaikki saavat näyttää piirustuksensa muille ja kertoa siitä, mitä haluavat.

Satua voi jatkaa myös keksimällä sille yhdessä jatkoa, niin että pienryhmässä (n.10 lasta) jokainen vuorotellen jatkaa tarinaa ja aikuinen kirjaa tarinan ylös sadutuksen tapaan.

TARVITTAVAT VÄLINEET:

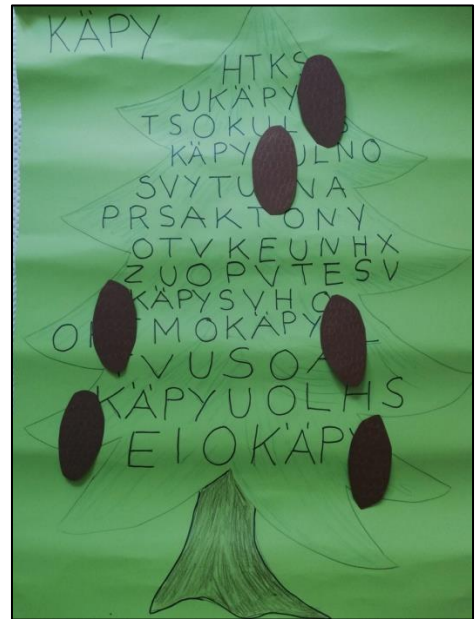
-paperia

-värikyniä, maaleja tms.

2.3 Sanaseikkailu

Sanaseikkailuun voidaan rakentaa erilaisia toimintapisteitä, jotka kehittävät lapsen kielenymmärrystä. Luettavaksi kirjaksi voidaan valita sellainen kirja, joka teemaltaan tai tyyliltään tukee kielellistä kehitystä. Kirjan tapahtumien pohjalta voidaan luoda erilaisia tehtäviä, joita lapsi saa suorittaa.

Kirjan sanoista voidaan keksiä esimerkiksi riimipareja (siili-tiili-viili-hiili), tai voidaan tehdä omatekoisia muistipelejä, joissa on sanan parina kuva. Kuvia voidaan tulostaa, piirtää tai vaikka leikata lehdistä. Myös piilosanatehtäviä voidaan keksiä. Otetaan esimerkiksi helppoja sanoja ja näytetään niistä lapselle malli. Lapsi saa löytää mallin perustella satunnaisten sekalaisten kirjaimien joukosta mallin mukaan oikeita sanoja.

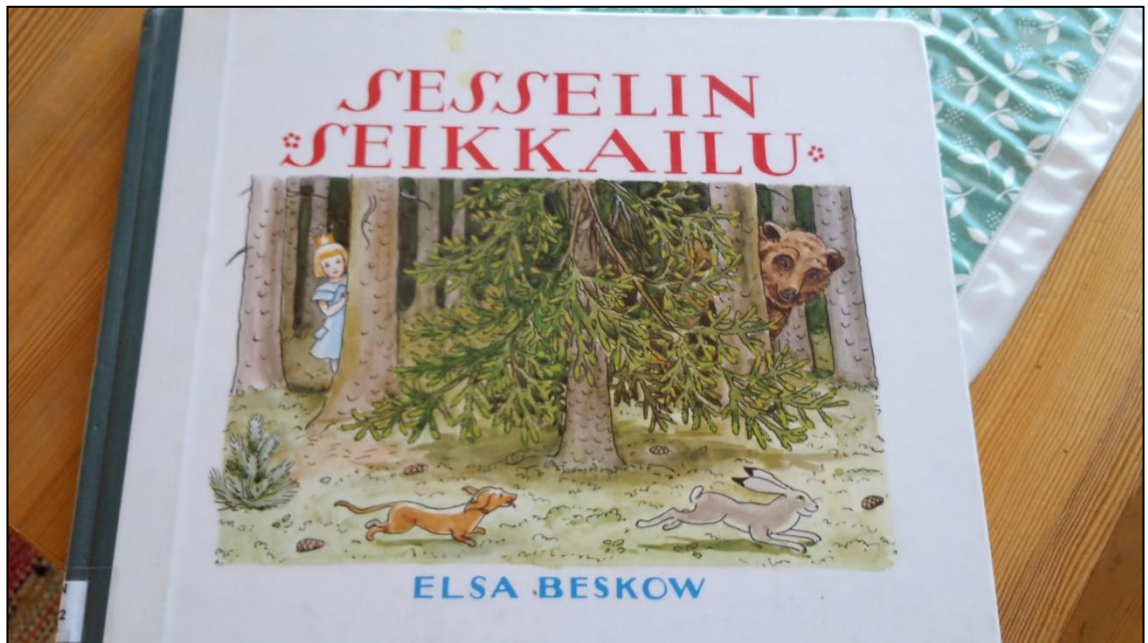
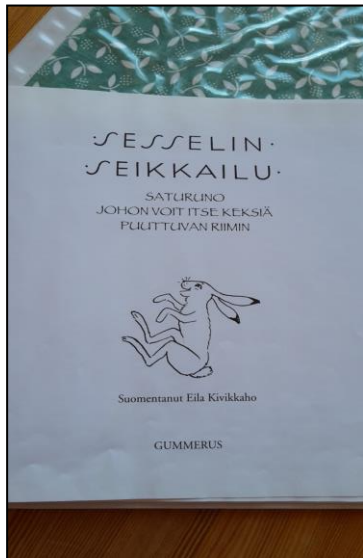

Toimintapisteissä voi olla myös valmiiksi toiminnallisia kirjoja, joita lapsi saa katsella. Eräs monipuolinen kirja on *Flip flop*. Sen on kirjoittanut Hannele Rabb

ja suomeksi kääntänyt Birgitta Wallvik. Tässä kirjassa pienistä palasista saa useita lyhyitä satuja, jotka ovat kirjoitettu suomeksi ja ruotsiksi. Kirjassa on lisäksi viittomakieliset ohjeet, joten sadun voi lukea myös viittomakielellä.

Tässä seikkailussa toimii kirjana esimerkiksi *Sesselin seikkailu*. Sen on kirjoittanut Elsa Beskow ja suomennanut Eila Kivikkaho. Kirjassa pieni Sesseli-prinsessa lähtee metsään ja kohtaa siellä seikkailuja. Kirjan varsinainen juju on siinä, että se etenee runon muodossa, mutta lapsi saa itse keksiä puuttuvan riimin. Jokaisen toimintapisteen jälkeen lapsi voi saada esimerkiksi pienen tarran palkinnoksi suoritetusta ”rastista”.

TARVITTAVAT VÄLINEET

- pahvia, paperia
- kielen kehitystä tukevia riimi-loru tms. kirjoja
- tarroja
- sakset, liimaa, kyniä

2.4 Linnan rakentaminen

Lapset voivat askarrella esimerkiksi pahvista linnan tai muun maiseman, jossa seikkaillaan. Lapsi saa tehdä sinne myös hahmoja luetun sadun mukaan ja keksiä hahmoille uusia seikkailuita. Lapsi voi keksiä myös omia hahmoja tai täysin oman tarinan mitä hahmoille tapahtuu. Näistä lapsen omatekoisista tarinoista tai leikeistä voidaan tehdä nukketeatteriesityksiäkin. Linna-aiheiseen seikkailuun sopii kirjaksi esimerkiksi Leo ja lentävät lääkärit. Sen on kirjoittanut Julia Donaldson, kuvittanut Axel Scheffler ja suomeksi riimitellyt Raija Rintamäki.

TARVITTAVAT VÄLINEET:

- pahvia, paperia
- liimaa, sakset, kyniä, maaleja
- lankaa, kankaanpaloja
- tölkkejä, purkkeja, kananmunakennoja, pahvirullia tms.
- puutikkuja, keppejä

2.5 Tarinapolku tai kirjan muuttaminen ”peliksi”

Tarinapolun voi rakentaa joko sisälle tai ulos esimerkiksi päiväkodin läheiseen maastoon. Tarinapolun lähtökohtana on satu tai tarina, jonka pohjalta kehitellään erilaisia tehtäviä ja toimintapisteitä polun tai reitin varrelle. Tarinapolun tehtävien on tarkoitus saada lapset innostumaan tarinoista ja lukemisesta. Tehtävät voivat sisältää monipuolisesti runoilua, loruilua sekä luku- ja kirjoitustehtäviä osallistujien taitojen mukaan räätälöityinä. Tehtäviin voidaan liittää myös esi-

merkiksi piirtämistä, musiikkia ja liikuntaa. Tehtäviä voidaan suorittaa myös pareittain tai ryhmissä, jolloin tarvitaan myös yhteistyö- ja neuvottelutaitoja. Tehtävien suorittamisesta voidaan kerätä merkintöjä tehtäväpassiin, ja kaikki tehtävät suoritettuaan voi osallistuja saada pienen palkinnon.

Tarinapolun voi rakentaa esimerkiksi lasten lempikirjan pohjalta tai jonkin teeman ympärille.

Lasten kanssa voidaan ensin tutustua vaikka erilaisiin runokirjoihin, luontokirjoihin tai seikkailukirjoihin, ja luoda tehtävät niiden pohjalta.

Tarinapolku voidaan toteuttaa myös moniaistisena tarinapolkuna, jonka tavoitteena on kokonaisvaltainen, elämyksellinen lukukokemus. Tarinapolku noudattelee kertomuksen juonen käännteitä ja sen varrelle laaditaan tehtäviä ja

toimintoja, jotka aktivoivat lapsen eri aisteja.

TARVITTAVAT VÄLINEET

-tarroja

-paperia, pahvia

-mahdolliset ääneen tai musiikkiin tarvittavat välineet

-mahdolliset liikuntaan liittyvät välineet

2.6 Äänimaiseman luomiseen kirjaan

Kirjan tarinaa voi elävöittää lisäämällä siihen erilaisia ääniä ja/tai musiikkia. Lukuhetken ajaksi voi taustalle laittaa soimaan musiikkia tai kirjan tarinaa voi tehostaa sopivissa kohdissa vaikka kenkien kopinalla tai ampiaisen surinalla. Äänien aikaansaamisessa voi käyttää mielikuvitusta, ja lapset ovat varmasti innokkaita keksimään erilaisia ääniä. Ääniä voi saada aikaan soittimilla, joita voidaan askarrella myös itse. Ääniä voidaan tehdä myös omaa kehoa käyttämällä esimerkiksi taputtamalla, tömistämällä jalkoja tai napsuttamalla sormia. Kaikkia

ääniä ei voi itse toteuttaa, mutta niitä on saatavissa esimerkiksi Papunetin nettisivuilta löytyvästä äänipankista.

Aikuinen voi ensin lukea lapsille satua ja pohtia yhdessä heidän kanssaan, mikä ääni sopisi mihinkin kohtaan ja miten äänen voisi saada aikaan. Sitten satu voidaan lukea uudelleen ja lapsia kehoitetaan kuuntelemaan tarkasti tarinan kulua, jotta he osaavat oikeissa kohdissa tuottaa oikean äänen.

Musiikilla ja äänillä voi ilmentää myös tarinan tunnelmaa ja tarinan herättämiä tunteita. Lapsille luetaan tarina ja sen jälkeen pohditaan yhdessä, millainen tunnelma tarinassa oli ja millaisia tunteita tarina lapsissa herätti. Mitkä äänet tai millainen musiikki voisivat kuvata esimerkiksi iloa tai surua?

TARVITTAVAT VÄLINEET

- (rytmi)soittimia
- ääntä tuottavia esineitä

2.7 Luontoaiheinen toiminta

Satua tai tarinaa voidaan lukea usein myös ulkona luonnossa tai käsitellä luonto-teemaa myös sisätiloissa eri tavoin. Luonnosta materiaaleista voidaan esimerkiksi tehdä taidetta

löytyvistä tai voidaan

valita sellainen satu, jossa liikutaan luonnossa ja sen ympärille rakennetaan toimintaa.

Luonnosta kertovia kirjoja ovat myös lasten tietokirjat. Usein lasten tietokirjois-

sa saattaa olla sadunomainen kerronta. Yksi tällainen kirja on Suvi Vehmasen kirjoittama ja kuvittama *Suon aarteita – lasten luontokirja*. Tähän kirjaan voidaan yhdistää esimerkiksi luonnossa liikkumista, kuvataidetta ja musiikin tai

luonnon äänien kuuntelua. Luontoaiheiseen kirjaan voidaan liittää osaksi myös ympäristökasvatusta ja toiminta saattaa olla vaikka roskien lajittelua. Roskia voidaan lajitella myös leikisti.

Otetaan kuvia erilaisista roskista (biojäte, kierrätyspaperi, lasi ym.) ja keksitään sopivat astiat, joihin lapsi saa lajitella ”roskia”.

TARVITTAVAT VÄLINEET

- paperia, pahvia
- lehdestä leikattuja tai itse otettuja kuvia
- sakset, liimaa
- luonnon aarteita (kiviä, keppejä, käpyjä)
- luontoaiheista musiikkia (esim. lintujen laulua)

KIRJALLISUUTTA AIHEESTA

Aerila, J-A. & Kauppinen, M. 2019. Sytytä lukukipinä. Pedagogisia keinoja lukuinnon herättelyyn. Jyväskylä: PS-kustannus.

Heikkilä-Halttunen, P. 2015. Lue lapselle. Opas lasten kirjallisuuskasvatukseen. Jyväskylä: Atena Kustannus Oy.

Helovuo, M. 2016. 100 syytä lukea. Lukukipinän sytytyskirja. Helsinki: BTJ Finland Oy.

Sarmavuori, K. 2011. Opi ja ohjaa lukemista. Helsinki: BTJ Finland Oy.

Turunen, H. & Jokela, E-L. (toim.) 2005. Lukuleikki. Sadut seuraksi, kirjat kaveriksi ja lorut lelukoppaan. Vihjeitä lasten ja aikuisten yhteiseen lukuiloon. Helsinki: Lukukeskus.

LINKKEJÄ LUKEMISESTA

<https://lukukeskus.fi/>

<https://luelapselle.fi/>

<https://www.helmet.fi/fi->

[FI/Lapset/Koulu ja paivakoti/Vinkkeja lapsen kanssa lukemiseen\(105938\)](https://www.helmet.fi/fi-FI/Lapset/Koulu_ja_paivakoti/Vinkkeja_lapsen_kanssa_lukemiseen(105938))

<https://www.lukulamppu.fi/miksi-lukea-lapselle/>

